

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูล โดยแบ่ง เป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 การฝึกอบรมและการประเมินผลโครงการฝึกอบรม
- ตอนที่ 2 โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา
- ตอนที่ 3 คุณธรรมของครู
- ตอนที่ 4 การใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา

การฝึกอบรมและการประเมินผลโครงการฝึกอบรม

การฝึกอบรม

การฝึกอบรม เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และได้มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้หลายอย่างต่างกัน ได้แก่

เฟรเดริก เอ ฮาร์บิสัน และชาลส์ เอ เมเยอร์ (Frederick A. Harbison and Charles A. Myers. 1964 : 2) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการ เพิ่มพูนความรู้ สัมมือในการทำงาน และความสามารถของบุคคลทั้งมวลในสังคมใดสังคมหนึ่ง

เดล เอส บีช (Dale S. Beach. 1970 : 193) ได้ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยมุ่งให้บุคคลรู้เรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลไปในทางที่ต้องการ

บัณฑิตย์ อินทรชื่น (2526 : 53) กล่าวว่า การฝึกอบรมคือกระบวนการใด ๆ ที่จะช่วยทำให้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติของคนที่ปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนขึ้นหรือเป็นความพยายามที่จะ เปลี่ยนท่าทีและพฤติกรรมในการทำงานของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่มุ่งเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และเจตคติ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

อรุณ รักธรรม (2524 : 203) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้และทัศนคติที่จำเป็น สำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และมุ่งหมายที่จะให้ผู้ผ่านการพัฒนานั้น ๆ ได้นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติ

ภิญโญ สาธร (2517 : 441-443) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมไว้ว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการที่มีแบบแผน ความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะของหน่วยงานหรือองค์การซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญของการฝึกอบรมก็คือ การที่จะ เปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลากรที่เข้าอบรม การ เปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว หมายถึงความชำนาญในการทำงานด้วยมือ การรู้จักใช้ความรู้ทางเทคนิคต่างๆ ความสามารถในการแก้ปัญหา และทัศนคติการทำงานที่ดี นอกจากนี้การฝึกอบรมยังมุ่งหวังที่จะให้บุคคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว นำความรู้ความชำนาญใหม่ ๆ ไปใช้ปฏิบัติงานจริง เพื่อทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงานนั้น ซึ่งความหมายนี้ คล้ายกับความหมายของการฝึกอบรมที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2519 : 175-176) ได้อธิบายไว้ว่า การฝึกอบรมหมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาบุคคลยังมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้ เป็นไปในทางที่ดี มีกำลังใจ รักงาน มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และมีความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การฝึกอบรมคือ กระบวนการที่จัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาบุคคลทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และความคิด รวมทั้งพัฒนาสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่

ความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม

การฝึกอบรม เป็นกรรมวิธีที่สำคัญอันจะมีผลนำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ ดังที่ น้อย ศิริโชติ ได้กล่าวถึงความสำคัญ และความจำเป็นของการฝึกอบรม ไว้ดังนี้

1. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยป้องกันปัญหา
2. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยแก้ไข้ปัญหา
3. เป็นการ เสริมสร้างมัญญาธรรมให้กับบุคลากร
4. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยประหยัดรายจ่าย เพราะจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น
ภายใต้งบประมาณจำกัด
5. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรได้เรียนรู้เพิ่มเติมประสบการณ์โดยไม่ต้องเสียเวลาทำงานปกติ
6. เป็นกรรมวิธีที่ก่อให้เกิดสามัคคีธรรมขึ้นระหว่างบุคลากรที่ทำงานใน
หน่วยงาน เดียวกัน
7. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรมี โอกาสพัฒนาท่าทีและบุคลิกภาพของ
ตนเอง
8. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคลากรมีความ เชื่อมั่นในตนเอง มีความพร้อม
ที่จะทำงาน สามารถตัดสินใจได้คล่องแคล่วว่องไวยิ่งขึ้น
9. เป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ ซึ่งเป็นความต้องการของ
บุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ
10. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยเหลือบุคลากรที่ยังไม่ค่อยมีความพร้อม ความมั่นใจ
ให้มีความพร้อมและมั่นใจในการ เข้าปฏิบัติงานยิ่งขึ้น (น้อย ศิริโชติ, ม.ป.ป. : 9-11)

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525: 212) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมว่าจะต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางทักษะ
2. การถ่ายทอดความรู้
3. ปรับปรุงความเข้าใจ
4. เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยม
5. เป็นการกระตุ้น จูงใจ

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมตามความคิดเห็นของ น้อย ศิริโชติ (ม.ป.ป. : 12-13) แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การฝึกอบรม เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะทำงานในตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
2. การฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคคล ให้ถึงขีดความสามารถเพื่อการสับเปลี่ยนโยกย้ายตัวบุคคล ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และเพื่อเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่งต่อไป

ทั้งนี้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคคลดังกล่าว ต้องอาศัยหลักการสำคัญ 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านความรู้ลึก ด้านทักษะ

รูปแบบของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงาน (Pre-service Training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคลากรก่อนที่จะออกไปทำงาน หรืองานบางชนิดบางประเภทที่ต้องการความชำนาญ และความสามารถเป็นพิเศษ ก็จัดการฝึกอบรมให้ก่อนแล้วจึงบรรจุให้เข้าทำงานในหน้าที่ที่ต้องการ
2. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการ (In-service Training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคลากรที่กำลังดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งอยู่ในหน่วยงาน โดยไม่

ต้องลาออกจากงาน และโดยไม่ให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานในขณะที่บุคคลากรนั้น ๆ เข้ารับการอบรม การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงานมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป (ภิญโญ สาธร, 2516: 177) ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

2.1 วิธีให้การศึกษาร่วมกับการปฏิบัติงาน (On-the-Job-Training) เป็นการฝึกอบรมที่สอนให้คนทำงานได้จริง ๆ

2.2 วิธีปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับงานในหน้าที่ตลอดจนนโยบายขององค์การ

2.3 วิธีให้ฝึกงาน (Internship Training) เป็นการให้บุคคลากรได้ฝึกงานก่อนบรรจุ

2.4 วิธีส่งไปศึกษาเพิ่มเติมเวลา (Retraining or Upgrading) โดยให้ไปศึกษาตรงตามวิชาที่หน่วยงานต้องการ

2.5 การฝึกอบรมโดยใช้เครื่องช่วยสอนและแบบเรียนโปรแกรม (Teaching Machines and Programmed Instruction) โดยเน้นการฝึกอบรมด้วยตนเองตามความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.6 การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชา (Supervisory Training) โดยเน้นการอบรมให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมและองค์การนั้น ๆ โดยทั่วไปมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน การรับผิดชอบ และภาวะผู้นำ

2.7 การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ระดับบริหาร (Executive Development) หรือการพัฒนาผู้บริหาร เพื่อเพิ่มเติมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้คน หรือการปกครองบังคับบัญชา

หลักในการฝึกอบรม

อนันต์ แจ็งกลีบ (2514: 103-104) ได้กล่าวถึงหลักในการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. การเข้าใจ ย่อมมีการเข้าใจมาก ยิ่งทำให้ผู้รับการฝึกอบรมเอาใจใส่เพิ่มเติมความรู้ความชำนาญได้เร็วขึ้น ตรงกันข้ามหากขาดสิ่งเข้าใจ ผู้รับการฝึกอบรมจะถือ

เป็นภาระหน้าที่ ขาดความตั้งใจรับความรู้ใหม่ สิ่งเร้าใจได้แก่ การให้เงินเพิ่มหลังจากฝึกอบรม ใต้งานดีขึ้น หรือได้รับการยกย่อง เป็นต้น

2. การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการฝึกอบรมของแต่ละคน เป็นระยะ ๆ ว่าก้าวหน้าเพียงใด บางครั้งเป็น เครื่องช่วยเร้าใจให้ผู้ฝึกอบรมสนใจต่อการฝึกอบรมมากขึ้น

3. การตอบแทน เมื่อผ่านการฝึกอบรมถือว่ามีความรู้ดีแล้ว ผู้รับการฝึกอบรมควรได้รับสิ่งตอบแทนความสามารถที่เพิ่มขึ้น การปรับปรุงอัตราเงินเดือน การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ควรมีความสัมพันธ์กับการฝึกอบรม จะเป็นการเร้าใจการฝึกอบรมตามข้อ 1. ในขณะที่เดียวกันหากคนที่ผ่านการอบรมมาดีแล้ว ยังไม่มีการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตามสมควร ก็มีการตรงวัลหรือทำโทษเสียบ้าง การลงโทษจะต้องทำโดยระมัดระวัง ข้อสำคัญการฝึกอบรมนั้นหากคนตั้งใจรับการฝึกอบรม จะต้องช่วยให้เขามีสมรรถภาพดีขึ้นจริง ๆ

4. การฝึกอบรมรายบุคคล ถึงแม้ว่าการฝึกอบรม เป็นคณะจะประหยัด แต่โดยที่สติปัญญาและความสามารถของคนไม่เหมือนกัน บางกรณีมีความจำเป็นจะต้องแยกฝึกอบรม เป็นรายบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและผู้รับการฝึกอบรม เป็นสำคัญ

5. การประเมินผล หลังจากการฝึกอบรมแล้ว ควรจะต้องมีการประเมิน ผลการฝึกอบรมทุกครั้ง และเมื่อผู้รับการฝึกอบรมออกปฏิบัติหน้าที่ ควรจะได้มีการติดตามและ ประเมินผลงาน เพื่อพิจารณาคุณค่าของการฝึกอบรม และศึกษาข้อบกพร่องของการฝึกอบรมแต่ละครั้ง

การฝึกอบรมครูประจำการ

การฝึกอบรมครูประจำการได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น

สมบูรณ์ ดันยะ (2524: 25) ได้กล่าวถึงความหมายของการฝึกอบรมครูประจำการว่าหมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงคุณภาพของคณะครู ของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นไปได้ทั้งการศึกษาหลักสูตรระยะยาว ซึ่งเมื่อจบ การศึกษาแล้วจะได้เพิ่มวุฒิ และการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นที่ไม่ต้องการคุณวุฒิที่สูงขึ้น โดยมี วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การปรับปรุงคุณภาพของครูประจำการ

มานพ กมลนาวัน (2529: 17) ได้สรุปความหมายว่า การฝึก
อบรมครูประจำการหมายถึง การจัดกิจกรรม และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งพัฒนา
ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทัศนคติแก่นักวิชาการทางการศึกษา เพื่อให้มี
สมรรถภาพในการสอนและปฏิบัติหน้าที่ของครูได้ดียิ่งขึ้น อาจจัด เป็นหลักสูตรระยะสั้น หรือ
หลักสูตรระยะยาวก็ได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การฝึกอบรมครู
ประจำการของครูหมายถึง กระบวนการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และส่งเสริม
ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครูประจำการให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

หลักการฝึกอบรมครูประจำการ

โกวิทย์ สุรัสวดี (2521: 41) ได้อ้างถึง โทยม วรรณศิริ เสนอ
แนะเกี่ยวกับหลักการฝึกอบรมครูประจำการ ดังนี้

1. การฝึกอบรมครูประจำการควร เป็นสิ่งที่ทำต่อเนื่องกันอยู่เสมอ เพื่อให้
ให้ครูประจำการมีความรู้ และทักษะต่อสภาพเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
2. การฝึกอบรมครูประจำการรวมถึงผู้อยู่ในวงการศึกษาทุกระดับ
3. การฝึกอบรมครูประจำการควรจัด เป็นกิจกรรมที่มีหน่วยงานรับผิดชอบ
บุคลากร และงบประมาณในการจัดโดยเฉพาะ
4. การฝึกอบรมครูประจำการ ควรให้ผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาโดยตรง
และโดยอ้อมมีส่วนรับผิดชอบในการวางนโยบาย แนวปฏิบัติและการดำเนินการ

นอกจากนี้คณะกรรมการการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้เสนอหลัก
การและสาระ เกี่ยวกับการอบรมครูประจำการให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ว่า

เนื่องจากครูประจำการมีเป็นจำนวนมาก เป็นครูที่ไม่ได้มาตรฐานทาง
วิชาชีพ จำเป็นต้องได้รับการปรับสภาพให้มีความสามารถปฏิบัติงานที่ทําอยู่ให้มีผลดียิ่งขึ้น การ
ฝึกอบรมครูประจำการดังกล่าวไม่ควรเน้น เรื่องการเพิ่มวิทยฐานะ หากแต่ควรมุ่งปรับปรุงงาน
ที่ทําอยู่เป็นสำคัญ ดังสาระและวิธีการดังต่อไปนี้

1. เร่งรัดอบรมครูประจำการให้รู้สภาพและความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูป โดยให้วิทยาลัยครูแต่ละแห่ง เป็นศูนย์กลางรับผิดชอบ ทำการฝึกอบรมครูประจำการจากโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ภายในเขตรับผิดชอบโดยรอบวิทยาลัยครูนั้น

2. ให้วิทยาลัยครูเลิกรับนักศึกษาภาคค่ำ เปลี่ยนมาเป็นอบรมครูประจำการแทน เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น แทนการเพิ่มวุฒิ เช่น ในปัจจุบัน

3. ให้เลิกสอบวิชาชุดครูให้ใช้วิธีฝึกอบรมครูประจำการแทน โดยปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่

ประกอบ ระกิติ (2508: 9-10) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมครูประจำการไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมครูประจำการจะได้ผลคุ้มค่ากับเงิน เวลา และแรงที่ลงทุนไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางโครงการอบรม ถ้าวางโครงการอย่างรัดกุมและถูกต้องตามหลักวิชาแล้วมีโอกาสที่จะได้รับผลสำเร็จ

2. การฝึกอบรมครูประจำการจะได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับหลักสูตรการฝึกอบรม เป็นสำคัญ

3. ภาระงานและวิธีการในการฝึกอบรมครูประจำการ ควรกำหนดให้แน่นอนว่าจะนำเอาวิธีใดมาใช้ การเลือกวิธีการโดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการอบรมนั้น

4. วิทยาการที่เชิญมาบรรยายควรจะได้ทราบปัญหา และหลักสูตรการฝึกอบรมนั้นด้วย

5. โครงการฝึกอบรมควรกำหนดภาระงานวัดผลและโครงการติดตามผลตลอดจนหน้าที่รับผิดชอบติดตามผลการอบรม มิฉะนั้นการฝึกอบรมจะไม่เกิดผลและไม่เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ดังนั้นการจัดฝึกอบรมแก่ครูประจำการจึง เป็นความจำเป็นของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม

การประเมินผลโครงการฝึกอบรม

การประเมินผลโครงการฝึกอบรม หรือ การประเมินผลโครงการฝึกอบรม เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการฝึกอบรม เพื่อจะได้ทราบว่า ผลการอบรมนั้นเป็นอย่างไร จะได้รับปฐษาสิ่งทีบกพร่อง และยังช่วยก่อให้เกิดกำลังใจในการดำเนินการไปสู่จุดหมายที่วางไว้ และได้มีผู้ให้ความหมายของการประเมินผลโครงการฝึกอบรมไว้หลายท่าน เช่น

อาชวัน วายวานนท์ (2523: 191) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินโครงการฝึกอบรมคือการหาคุณค่า ประโยชน์ หรือคิราคาโครงการฝึกอบรมที่ได้ทำไปนั้นเอง หรือคือการ เปรียบเทียบระหว่างผลการฝึกอบรมที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น ๆ ว่าสอดคล้องรับรองกันเป็นที่พอใจหรือไม่ และอาจกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการฝึกอบรมก็คือ การประเมินปฏิภริยาต่อการอบรม การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติ และผลงานของผู้เข้ารับการอบรมนั้นเอง

ประทุม รอดประเสริฐ (2529: 9) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึงการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานว่า เป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่กำหนดมากน้อยเพียงใดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของผลงาน การประเมินผลโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการที่ดำเนินงานอยู่จะดำเนินต่อไปหรือไม่ หรือเพื่อทดสอบประสิทธิผลของโครงการว่าบรรลุหรือ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

ลักขณา บรรพกาญจน์ (2523: 11) ได้สรุปความหมายของการประเมินผลโครงการอบรมว่าหมายถึง กระบวนการของการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นข่าวสารที่ให้ประโยชน์สำหรับการตัดสินใจโครงการอบรม กล่าวคือ เป็นการตัดสินใจคุณค่าของโครงการอบรม เพื่อบ่งชี้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของแผนงานอบรมและกระบวนการอบรม

นิตา ชูโต (2527: 9) สรุปว่า การประเมินโครงการหมายถึง กิจกรรมการ เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการ เกี่ยวกับโครงการและหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อ เป็นการ เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การประเมินผลการฝึกอบรมหมายถึง การประเมินผลงาน และข้อมูลที่ได้รับจากการฝึกอบรมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม อาจจะเป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการดำเนินอยู่ หรือภายหลังโครงการได้เสร็จสิ้นแล้ว

จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการฝึกอบรม

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524: 58 - 62) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการฝึกอบรมไว้ ดังนี้

1. เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่าง เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของโครงการฝึกอบรมกับหลักการและเหตุผล ความต้องการตลอดจนปรัชญาอันควร เป็นแหล่งที่มาของ เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของโครงการฝึกอบรม
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของทรัพยากร หรือปัจจัยเบื้องต้นที่มีอยู่ อันได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ เวลา และหลักสูตร กับแผนงานโครงการฝึกอบรมว่ามีโอกาสบรรลุจุดหมายเพียงใด
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของการนำแผนงานฝึกอบรมไปปฏิบัติจริง คือศึกษาจุดเด่น จุดด้อย ของการดำเนินการฝึกอบรม
4. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่าบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด

นอกซ์ (Alan B. Knox) อ้างถึงใน ประชุม รอดประเสริฐ (2529: 75) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึง เหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอัน เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการตัดสินใจว่า ลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อการหาประสิทธิผล และข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์
2. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิผลของโครงการ
3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ

4. เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำเอาไปใช้ได้
5. เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

จากความมุ่งหมายของการประเมินโครงการจะสามารถสรุปความสำคัญหรือคุณประโยชน์ของการประเมินโครงการได้ดังนี้ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2529: 76)

1. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น
2. ช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า หรือเกิดประโยชน์เต็มที่
3. ช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
4. มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง
5. มีส่วนช่วยในการควบคุมคุณภาพของงาน
6. มีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ
7. ช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ ทำให้ผู้บริหารทราบถึงอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขดำเนินการโครงการ

กระบวนการของการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการ แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่ไปด้วยเสมอคือ การประเมินข้อมูลนำเข้า การประเมินตัวกระบวนการ และการประเมินผลงาน ซึ่งแต่ละส่วน และโดยทั้งหมดของโครงการจะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2529: 77)

1. การศึกษาและพิจารณาถึงรายละเอียดของวัตถุประสงค์โครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่ จะมีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ให้มีความเฉพาะเจาะจงและปฏิบัติได้โดย

ลักษณะใด การประเมินผลโครงการในขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงานจริง เป็นการตรวจสอบและทบทวนความเรียบร้อยของวัตถุประสงค์โครงการ เป็นสำคัญ

2. การศึกษาความเป็นไปได้ของข้อมูล ซึ่งเป็นการประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ดำเนินการว่ายังมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติงานหรือไม่ ข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่สามารถที่จะสนองตอบวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้หรือไม่ การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบทบทวนความเหมาะสมของทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อการบริหารโครงการนั่นเอง

3. การเก็บรวบรวมและการกระทำกับข้อมูลและทรัพยากร ซึ่งเป็น การวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการดำเนินโครงการในลักษณะ เป็นการเก็บรวบรวมและจำแนกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ เป็นสัดส่วน และให้มีความเป็นจริงมากที่สุด การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้ามาหรือไม่

4. การวิเคราะห์ การแปลความหมาย และการสรุปผล ซึ่งเป็น ขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้ว และผู้ประเมินจะต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าเป็น เช่นใด ตรงตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะใด และผลที่เกิดขึ้นจะมีแนวโน้มไปในลักษณะใด การประเมินในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินผลงานของโครงการที่เกิดขึ้น และรวมไปถึงการประเมินโครงการ โดยทั้งหมดคิดว่า ด้วยทรัพยากรหรือข้อมูลนำเข้าที่มีอยู่ ด้วยกระบวนการที่ใช้ และด้วย ผลงานที่ปรากฏนั้นโครงการโดยรวมเป็น เช่นใด เป็นโครงการที่ให้ผลประโยชน์คุ้มค่ากับการ ดำเนินงานหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นแล้วดำเนินงานต่อไป หรือจะล้มเลิกยุติโครงการนี้เสีย

รูปแบบของการประเมินโครงการการฝึกอบรม

Donald L. Kirkpatrick (1975: 1 - 17) ได้เสนอแนะรูปแบบของการประเมินโครงการฝึกอบรมไว้ 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่หน่วยงานฝึกอบรมของสหรัฐอเมริกานิยมใช้ในการประเมินโครงการฝึกอบรม ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Reaction) เป็นการประเมินผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีความพึงพอใจในการฝึกอบรมเพียงใด เป็นการวัดความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ใช่วัดการเรียนรู้

2. การประเมินผลการเรียนรู้ (Learning) โครงการฝึกอบรมที่มีความพึงพอใจสูง มีวิทยากรที่มีความสามารถ มีการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ และภาพในการฝึกอบรม ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดการเรียนรู้สูง จึงต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ การเรียนรู้ หมายถึง หลักการ ข้อเท็จจริง และเทคนิคอะไรก็ตามที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เข้าใจและรับรู้ไว้

3. การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินการนำ หลักการความรู้ และ เทคนิคที่ได้รับจากการฝึกอบรม ไปใช้ในการทำงาน

4. การประเมินผล ผลกระทบ (Results) การดูว่าโครงการฝึกอบรมใด ๆ บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จะดูในขั้นการประเมินผลนี้ ซึ่งมีตัวแปรมากมาย เป็นการยากที่จะเริ่มการประเมินผลโครงการด้วยขั้นนี้ จำเป็นต้องประเมินความพึงพอใจการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานเสียก่อน จึงจะได้การประเมินผล และผลกระทบที่เกิดขึ้นในโครงการฝึกอบรมนั้น

การประเมินโครงการฝึกอบรมต้องประเมิน เทียบกับ เกณฑ์จึงจะได้ผลการประเมินที่น่าเชื่อถือ ไม่มีอคติ คณัย เทียนพูน (2525: 67) ได้พัฒนาเกณฑ์การประเมิน การดำเนินโครงการประชุมปฏิบัติการ โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด โครงการประชุม ปฏิบัติการ 9 ท่าน และสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการจัด โครงการประชุมปฏิบัติการ จำนวน 26 ท่าน สามารถแบ่งขั้นตอนในการพัฒนาเกณฑ์ออกเป็น 4 มิติ คือ มิติด้านสภาวะแวดล้อม มิติด้านการวางแผน มิติด้านการปฏิบัติ และมิติด้านการประเมิน ซึ่งในส่วนของ มิติด้านการประเมินมีเกณฑ์ ดังนี้

1. ผู้เข้าอบรมสามารถแสดงหรืออธิบายได้ว่า มีความเข้าใจจุดมุ่งหมาย และ เรื่องที่จัดอบรมอย่างน้อยร้อยละ 80
2. เวลาที่เข้าอบรมของผู้เข้าอบรมมีอย่างน้อยร้อยละ 80
3. ผลการปฏิบัติงานในระหว่างฝึกอบรมของผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับ B
4. มีความรู้เพิ่มขึ้นโดยผลต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนและหลังการอบรม ไม่ต่ำกว่า 15 %
5. ผู้เข้าอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างน้อยร้อยละ 80

ปัญหาและอุปสรรคของการประเมินโครงการฝึกอบรมในประเทศไทย

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524: 24) กล่าวว่า ปัญหาในการประเมินผลโครงการฝึกอบรมที่สำคัญยิ่งคือ ขาดการวางแผนการประเมินผลอย่างมีระบบ การไม่มีแผนงานอย่างเด่นชัดมักจะทำให้ผลการประเมินมีความเป็นอัตนัย (Subjectivities) สูง ผลการประเมินจะไม่ถูกต้องตามสภาพเป็นจริง ดังนั้นการประเมินผลโครงการจะต้องเริ่มก่อนหรือพร้อมกันที่โครงการนั้นเลย การวางแผนและการดำเนินโครงการ และการวางแผนการประเมินจะต้องทำงานคู่กันไป

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2522: 15 - 16) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการประเมินโครงการ ดังนี้

1. ปัญหาความร่วมมือกันระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมิน ผู้ถูกประเมินมักจะระแวงว่า การประเมินผลคือการมาดุด่าหรือร้องในการปฏิบัติงานของตน ไม่ทราบไม่เข้าใจว่าการทราบถึงข้อบกพร่องนี้จะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนางานนั้นให้ดีขึ้น การดำเนินงานประเมินผลจึงมักพบปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือ ไม่ได้ข้อมูลที่เพียงพอถูกต้องตรงกับความเป็นจริง
2. ปัญหาเทคนิควิธีการประเมิน กล่าวคือ การกำหนดข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนมาก ต้องการความอดทน ความพยายาม และความรู้ความสามารถ ผู้ที่มีคุณสมบัติเช่นนั้นมักหาได้ยาก
3. การประเมินผลที่ถูกต้องตามขั้นตอน ต้องการเวลา สำหรับประเทศที่มีปัญหาเฉพาะหน้า ผู้บริหารจำเป็นต้องตัดสินใจหลายเรื่องในเวลาจำกัด ทำให้มีเวลาสำหรับรวบรวมและให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจจึงมักมีปัญหา การประเมินผลไม่เสร็จตามความต้องการที่จะใช้ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องตัดสินใจด้วยข้อมูลที่มีอยู่จำกัด หรือไม่มีข้อมูลเลยใช้แต่ประสบการณ์ส่วนตัวซึ่งเสี่ยงต่อความผิดพลาดมาก
4. เทคนิคในการประเมินผลก็มีจุดอ่อนในตัวเองที่ไม่สามารถประเมินทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างแน่นอนตรง จึงทำให้ผู้บริหารบางคนไม่เชื่อในเทคนิคการประเมินผล แต่เชื่อในความเห็นของตนเองมากกว่า

ประอร สุนทรวิภาต (2526: 37 - 38) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคของการประเมินโครงการฝึกอบรม จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ 7 คน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์การประเมินโครงการฝึกอบรม ดังนี้

1. ขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบการประเมินโครงการฝึกอบรม
2. ผู้ประเมินขาดความรู้ทางวิชาการประเมินทั้งในด้านรูปแบบการประเมิน เทคนิค วิธีการประเมิน การสร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม) การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน
3. ผู้ประเมินส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางการประเมินโดยตรงและขาดประสบการณ์ในการประเมินโครงการฝึกอบรม
4. เจ้าหน้าที่ภายในโครงการฝึกอบรม เป็นผู้ประเมินผล ทำให้เกิดอคติในการแปลข้อมูล
5. ประเมินโครงการการฝึกอบรม เฉพาะแบบสรุปรวยอดไม่มีการประเมินความก้าวหน้าเลย
6. ในการประเมินสรุปรวยอด สามารถประเมินขั้นประเมินปฏิบัติการได้ 100 % แต่ประเมินขั้นประเมินการเรียนรู้ได้ไม่ถึง 50 % เพราะมีปัญหาในเรื่องการสร้างแบบสอบถาม
7. การประเมินพฤติกรรม เมื่อกลับไปทำงานแล้วไม่ได้ทำ เพราะขาดเวลาเนื่องจากมีโครงการฝึกอบรมอื่น ๆ ตามมาอีก ขาดงบประมาณ ขาดความรู้ในวิธีการติดตามผลการปฏิบัติงาน ขาดความรู้ในการออกแบบการประเมินและการสร้างแบบสอบถามพฤติกรรม
8. ขาดความร่วมมือจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการประเมินโครงการฝึกอบรม
9. ปัญหาในการสร้างแบบประเมิน แบบทดสอบให้สามารถวัดพฤติกรรมวัดความรู้ความเข้าใจของผู้รับการฝึกอบรมได้ถูกต้องตรงความเป็นจริง
10. การใช้ประโยชน์จากผลการประเมินใช้น้อย เนื่องจากขาดความเชื่อถือในผลการประเมิน ผู้บริหารไม่แน่ใจในเครื่องมือประเมิน และความสามารถของผู้ประเมินทั้งยังกลัวอคติของผู้ประเมินด้วย

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินโครงการฝึกอบรม

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524: 22 - 25) ได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในการประเมินโครงการการฝึกอบรม ดังนี้คือ

1. ในการประเมินผลโครงการ เป็นเรื่องของทั้งศาสตร์และศิลป์ในเวลาเดียวกันกล่าวคือ นักประเมินผลต้องตระหนักตลอด เวลาถึงความเหมาะสม โดยเฉพาะต้องพิจารณาถึงผลข้างเคียง (Side Effects)
2. ในการประเมินผลโครงการฝึกอบรม ควรจะให้เป็นที่หน้าที่ของนักประเมินอาชีพซึ่งมีทั้งนักประเมินผลภายในโครงการ และนักประเมินผลภายนอกโครงการ มิใช่ให้นักประเมินผลสมัครเล่น
3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลควรเป็นมาตรฐาน ควรมีการศึกษาวิจัยในการสร้าง เครื่องมือหรือมีผู้เชี่ยวชาญในการสร้าง เครื่องมือเป็นกรรมการด้วย
4. นักประเมินผลมิใช่เป็นผู้บริหารโครงการ การตัดสินใจมิใช่ที่หน้าที่ของนักประเมินผล นักประเมินผลต้องตระหนักในหน้าที่และบทบาทของตนอยู่เสมอ ความขัดแย้งระหว่างนักประเมินผลและผู้บริหารจะหมดสิ้นไป
5. ในประเทศไทยมีการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการน้อยมาก จึงควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อจะได้้นำผลไปปฏิบัติเกี่ยวกับเทคนิคการอบรมด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น
6. การประเมินผลควรพิจารณาทั้งคุณภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประสิทธิภาพของการดำเนินการฝึกอบรม การเรียนรู้ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับ และการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานหรือองค์การที่ได้จากการส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม
7. ผู้บริหารโครงการฝึกอบรม ควรจะมีแผนงานสำหรับการประเมิน และติดตามผลการฝึกอบรมไว้อย่างแน่นอน (วิลาศ สิงหวิสัย, 2519: 153)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการฝึกอบรมครูประถมศึกษา

การประเมินผล เป็นกระจกเงาอันดีที่จะส่งให้ เห็นภาพอันแท้จริงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมนั้น ๆ ว่าได้ผลคุ้มค่าเพียงใดหรือล้มเหลว คือได้ทราบถึงความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการในลักษณะเดียวกัน

รวมทั้งผลกระทบของโครงการอื่น ๆ ดังเช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
ฝึกอบรมครูประถมศึกษา ดังนี้

กาญจนา รุ่งครานนท์ (2514: 3) ได้ประเมินผลการประชุมอบรมครู
หลักสูตรผู้นำอนุภาคส่วนกลาง เพื่อศึกษาว่า การประชุมอบรมครูหลักสูตรผู้นำอนุภาคใน
ส่วนกลางรุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 13 ได้ผลเพียงใด และวิชาย่อยต่าง ๆ ที่จัดให้มีการประชุมอบรม
นั้นได้ผลเพียงใด ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการคัดลอกคะแนนจากผลการทดสอบครูก่อน
และหลังการประชุมทุกรุ่นจำนวน 576 คน ที่กองอนุภาค กรมพลศึกษาทำไว้ แล้ววิเคราะห์
หาค่าความแตกต่างของค่ามัธยิม เลขคณิตของคะแนนรวมทุกวิชา และของคะแนนวิชาย่อยต่าง ๆ
พร้อมทดสอบค่าที ผลการประเมินพบว่า การประชุมอบรมโดยทั่วไปทุกรุ่นได้ผล ครูมีความรู้
ความเข้าใจเพิ่มขึ้น และวิชาย่อยจำนวน 8 วิชา คะแนนทดสอบก่อนและหลังการประชุมอบรม
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวิชาย่อยจำนวน 3 วิชา คะแนนทดสอบ
ก่อนและหลังการประชุมอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูผู้เข้าประชุม
อบรมได้ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีสอนวิชาอนุภาคโดยทั่วไป เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

กษณชัย โพธิอาษา (2523: 57 - 81) ได้ประเมินผลโครงการอบรม
ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการในเขตจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นโครงการ
ฝึกอบรมระยะยาวที่จัดขึ้นในวิทยาลัยครูตามมติของสภาการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถภาพในการ
ทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ลักษณะการประเมินโครงการนี้เป็นประเมินผลที่ได้รับ
จำแนกตามตัวแปรวุฒิทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้งการศึกษายุทธศาสตร์ของ
ผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ เครื่องมือ
ที่ใช้ในการประเมินผล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาด้านส่วนตัว ด้านเนื้อหา หลักสูตร
ด้านงานที่ปฏิบัติอยู่ และด้านการให้บริการของศูนย์ฝึกอบรม ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มครูและ
บุคลากรทางการศึกษาประจำการในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการในเขตจังหวัด
สุรินทร์และศรีสะเกษ รุ่นที่ 1 จำนวน 200 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการแจกแจง
ความถี่ หาค่าร้อยละ เปรียบเทียบปัญหาของครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิ
ทางการศึกษาแตกต่างกัน โดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square) นอกจากนี้ได้เปรียบเทียบ
คะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย (G.P.A.) โดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัย
ปรากฏว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีปัญหา

ระหว่าง เข้ารับการอบรมไม่แตกต่างกัน ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างก็มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนในระหว่าง การ เข้ารับการฝึกอบรมแตกต่างกัน ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างก็มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนในระหว่าง เข้ารับการอบรมไม่แตกต่างกัน

สมาน พูแสง (2523: 53 - 71) ได้ศึกษาสมรรถภาพในการปฏิบัติ งานของครูที่ เข้ารับการอบรมตามโครงการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการใน วิทยาลัยครู เชียงราย และ เปรียบเทียบสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูที่ เข้ารับการอบรม กับครูที่ไม่ได้รับการอบรม และบุคลากรทางการศึกษาประจำการ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ เข้ารับการอบรมกับครูที่ไม่เข้ารับการอบรมมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมไม่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการ เปรียบเทียบสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูที่ เข้ารับ การอบรมมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมสูงกว่าครูที่ไม่ได้ เข้ารับการอบรม

ลักขณา บรรพกาญจน์ (2523: 57 - 81) ได้ประเมินโครงการอบรม ครูประจำการที่ไม่มีวุฒิ โดยใช้แบบจำลองชิป (CIPP Model) ผลการประเมินพบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการอบรมครูประจำการที่ไม่มีวุฒิสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาระดับ ประเทศ ระดับกระทรวง และระดับกรมการฝึกหัดครู และกับความต้องการ และความคาด หวังของครูประจำการคือ เป็นการเพิ่มพูนวิทยฐานะ และประสิทธิภาพการสอน ผลการประเมิน ด้านปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ในการอบรมครูประจำการพบว่า ทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการจัดฝึกอบรม ได้แก่ หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ดำเนินการด้วยความมั่นคง สถานที่อบรม เวลาที่ใช้ในการ อบรม อุปกรณ์ บุคลากร งบประมาณ ล้วนแต่มีความเหมาะสม และมีความพร้อมเป็นอย่างดี มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์คือ มีการประชุม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนที่การอบรมจะเริ่ม มีการปฐมนิเทศครูประจำการที่เข้ารับการอบรม เพื่อ ทราบแนวทางในการปฏิบัติตัวในด้านการเรียน การมีมนุษยสัมพันธ์ ผลการประเมินกระบวนการอบรมโดยสรุปครูส่วนใหญ่ให้ความสนใจ สนใจ และร่วมมือทำกิจกรรมเป็นอย่างดี

อำนาจ ปริดาสุวรรณ (2527: 79 - 128) ได้ทำการวิจัยติดตามผล การสอนของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้รับการอบรมจาก โครงการฝึกอบรมครูประจำการในด้านการสอนสอดแทรกจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษาตาม

การรับรู้ของครูและนักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูที่ได้รับการอบรมจากโครงการดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความเห็นว่าการนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนรับการฝึกอบรม โดยกลุ่มประสบการณ์ที่มีการ เปลี่ยนระดับการนำไปใช้มากที่สุดคือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ รองลงมาคือ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ครูมีความเห็นว่าหลังการฝึกอบรมมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกจริยธรรมสูงกว่าก่อนรับการฝึกอบรม ครูได้สร้างสื่อการสอนเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการนำเทคนิคต่าง ๆ ที่ได้รับการฝึกอบรมไปปฏิบัติ ครูมีความเห็นว่าตนเองขาดความเข้าใจหลักการที่สำคัญทางเทคนิค ขาดทักษะในการสร้างสื่อการสอนและขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดทักษะในการแต่งเพลงและร้องเพลง อีกทั้งครูต้องสอนตามแผนการสอนจึงไม่มีเวลาสอดแทรกจริยธรรมได้อย่างเต็มที่ และเห็นว่านักเรียนไม่คุ้นเคยและไม่เข้าใจในบางเทคนิคที่ครูนำมาใช้ นักเรียนมีความเห็นว่าหลังจากครูได้รับการฝึกอบรมแล้วครูมีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับใช้บ่อยครั้งใน 2 ข้อกระทงจาก 20 ข้อกระทง คือ ให้นักเรียนทำงานพร้อมกันเป็นกลุ่ม และสังเกตการทำงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของครูว่า หลังการฝึกอบรมตนเองได้ปฏิบัติพฤติกรรมการสอน 2 ข้อกระทงดังกล่าว อยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง

เกตุฉวี มากมี (2527: 73 - 120) ได้ติดตามผลการสอนของครูสังกัดสำนักงานการศึกษา เอกชนจากโครงการฝึกอบรมครูประจำการในการสอนสอดแทรกจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความเห็นว่าการนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้สอดแทรกจริยธรรมในแต่ละกลุ่มประสบการณ์นั้น เทคนิคที่เปลี่ยนระดับการนำไปใช้จากไม่ได้นำไปใช้หรือนำไปใช้น้อยเมื่อก่อนการฝึกอบรม แต่หลังการฝึกอบรมแล้วครูนำไปใช้บางครั้ง ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า การนำเทคนิคไปใช้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกจริยธรรม ครูมีความเห็นว่า หลังจากการฝึกอบรมครูได้สร้างสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติมมากขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม ครูเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการนำเทคนิคที่ได้รับการฝึกอบรมไปปฏิบัติจริงมีดังนี้คือ ครูเห็นว่าวิชาที่ตนสอนไม่เกี่ยวกับเทคนิคที่ได้รับการฝึกอบรม นักเรียนไม่มีทักษะในการพูด และจำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไปไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่า หลังจากที่ได้ครูได้รับการฝึกอบรมแล้วมีพฤติกรรมการสอนต่อไปนี้อยู่ในระดับบ่อยครั้งได้แก่ การให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและสังเกตการทำงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และเพื่อนครูมีความเห็นว่า พฤติกรรมการสอนของครูก่อนการฝึกอบรม ครูทำเป็นบางครั้ง แต่หลังจากการฝึกอบรมแล้วครูนำไปใช้บ่อยครั้ง

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา

จากการศึกษามีปัญหาทางด้านคุณภาพของการประถมศึกษาพบว่าปัญหาคุณภาพการประถมศึกษาในด้าน บัณฑิตการศึกษา ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษาด้านผลผลิตทางการศึกษา ปัญหาทั้งหมดเกิดจากเหตุและปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ แนวทางแก้ปัญหาที่ตรงจุด คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนแก่ครูประถมศึกษาในสังกัดให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร เพื่อผลผลิตทางการศึกษา คือ นักเรียนประถมศึกษาจะได้มีคุณภาพตรงตามหลักสูตรต้องการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทุกคน เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการเรียนการสอน โดยมีหลักการของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนคือ เป็นการปรับปรุงคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตามเจตนารมณ์ของโครงการพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 มีบุคลากรเป้าหมายที่มุ่งพัฒนา คือ ครู เพราะเป็นผู้ที่ทำงานใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เป็นโครงการย่อยโครงการหนึ่งในโครงการพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 ซึ่งได้รับเงินงบประมาณส่วนหนึ่งเป็นเงินกู้จากธนาคารโลก และเป็นโครงการหนึ่งในความรับผิดชอบของสำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ

การดำเนินงานฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูทั่วประเทศ
2. เพื่อสร้างชุดฝึกอบรมด้วยตนเองและสื่อประสม สำหรับการฝึกอบรมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ครูประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527: 2)

การฝึกอบรมครูประถมศึกษาตามโครงการนี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการฝึกอบรมครูที่เคยปฏิบัติมาโดยทั่วไป คือ

1. เป็นการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทุกคนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 360,366 คน
2. ต้องดำเนินการฝึกอบรมให้เสร็จสิ้น ภายในเวลา 6 เดือน คือ ระหว่างเดือนเมษายน - กันยายน 2529
3. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรม มุ่งปลูกเร้าคุณธรรมของครู เน้นการปฏิบัติ และให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วไป ที่ครูสามารถนำไปใช้สอนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์

รูปแบบการฝึกอบรม

1. เป็นการฝึกอบรมทางไกลที่มีสื่อหลัก และสื่อ เสริมให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถศึกษาและฝึกฝนด้วยตนเอง ลดบทบาทของวิทยากรในการบรรยายความรู้ แต่เพิ่มบทบาทในการบริการทางวิชาการ และบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรม
2. ผู้ดำเนินการฝึกอบรม (วิทยากร) คือ บุคคลในท้องถิ่น ที่ได้รับการฝึกอบรมให้สามารถดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมอย่างได้ผล
3. สื่อหลักได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง จะต้องมีการครอบคลุมหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วไป คัดเฉพาะแนวคิดที่สำคัญ นำเสนออย่างกระชับ เพื่อให้ครูใช้เวลาอ่านมาก การจัดรูปหน้าและรูปเล่มต้องสวยงาม โปร่ง จูงใจให้ศึกษา ส่วนภาพทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว และ แผ่นโปร่งใส มีบทบาทเป็นเพียงสื่อเสริมเท่านั้น
4. รูปแบบการฝึกอบรม เน้นการมีส่วนร่วมของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และบรรยากาศของการฝึกอบรมที่ขึ้นบาน แจ่มใส
5. มีการดำเนินการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการเตรียมงาน การประสานงาน การจัดกิจกรรมฝึกอบรม การใช้สื่อหลักและสื่อเสริม การวัดและประเมินผล การนิเทศ และติดตามผล รวมทั้งความต่อเนื่องของกระบวนการฝึกอบรม

6. การดำเนินการฝึกอบรม ต้องพยายามใช้เงินงบประมาณอย่างประหยัด ในการให้สาระความรู้ และการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมมากกว่าที่เป็นค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนั้นจึงต้องจัดการฝึกอบรมครูประถมศึกษาที่กลุ่มโรงเรียนหรือภายในท้องถิ่นของกลุ่มโรงเรียนนั้น ๆ นอกจากนี้การจัดเวลา และช่วงเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมก็พยายามไม่ให้กระทบกระเทือนเวลาเรียนของนักเรียน และเวลาสอนของครู หรือถ้าจะกระทบก็ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

ความมุ่งหวังของโครงการ

จุดมุ่งหวังของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู ประถมศึกษากำหนดไว้ว่า

1. ต้องการปลูก ไร่ และสร้าง เสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานอันสำคัญต่อความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพของการประถมศึกษา
2. ต้องการให้ครูตื่นตัวในอันที่จะแสวงหาความรู้ และปฏิบัติภารกิจด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน
3. ต้องการให้ครูเกิดความสำนึก และตระหนักถึงความสำคัญในการฝึกอบรมตนเองในด้านการเรียนการสอนต่อไป

ลักษณะของหลักสูตรการฝึกอบรม

ผู้เชี่ยวชาญและคณะปฏิบัติโครงการได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการร่างหลักสูตร จากนั้นได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการฝึกอบรมจนเป็นฉบับสมบูรณ์ ลักษณะของหลักสูตรการฝึกอบรมมีดังนี้

1. หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น สร้างขึ้นเพื่อใช้ฝึกอบรมครูประถมศึกษาเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล โดยใช้สื่อประสมทั้งที่เป็นสื่อหลักและสื่อเสริมเพื่อให้ครูได้ศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง
2. เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษา และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้วทุกคน ดังนั้นสัดส่วนของหลักสูตรจึงมุ่งเน้นด้านคุณธรรมและการฝึกปฏิบัติมากกว่าการให้ความรู้ โดยลำดับความสำคัญของคุณธรรม การฝึกปฏิบัติและความรู้เนื้อหาเป็นอัตราส่วน 3 : 2 : 1

3. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นวิธีการและเทคนิคของการจัดกิจกรรมทั่วไป ซึ่งครูสามารถนำไปใช้สอนกลุ่มประสบการณ์ใด ๆ ก็ได้

4. การคัดเลือกหัวข้อเรื่องอันเป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรนี้ได้กลั่นกรองให้เหลือเฉพาะแนวคิดที่เห็นว่า ครูจำเป็นต้องมี ต้องรู้ และต้องปฏิบัติ

5. โดยที่โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เป็นโครงการที่ทำความคู่กับโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ดังนั้น จึงได้จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรมให้เอื้อต่อการทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและบริการสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527: 3 - 5)

คณะปฏิบัติงานตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาได้ตระหนักดีว่าครูประถมศึกษามิได้ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างสิ้นเชิง หากแต่มีปัญหาในการจัดกิจกรรมการสอนจริง ๆ ในชั้นเรียนมากกว่า ฉะนั้นสาระที่บรรจุไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมจึงมิใช่รายละเอียดของความรู้เนื้อหา แต่เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม และทักษะการฝึกปฏิบัติของครูเป็นส่วนใหญ่ สาระสำคัญที่กำหนดไว้ในชุดฝึกอบรมแต่ละเล่ม มีดังนี้

1. เปลวเทียนที่ด้านลม กล่าวถึง คุณธรรมทางการศึกษา
2. เข็มทิศทางการศึกษา กล่าวถึง หลักสูตรประถมศึกษา 2521
3. แค้เรือจ้างเหรียญทอง กล่าวถึง หลักการสอน
4. ความสุขที่สัมผัสได้ กล่าวถึง บรรยากาศในชั้นเรียน จิตวิทยาใน

การเรียนการสอน

5. สอนอย่างไรให้ไม่รู้ กล่าวถึง การค้นคว้ารายงานจากแหล่ง
วิทยาการใหม่ ๆ

6. ความพร้อมนั้นสำคัญไฉน กล่าวถึง การเตรียมความพร้อม

7. สี่กลยุทธ กล่าวถึง การสังเกต การสาธิต การทดลอง การ

จดบันทึก

8. ดวงมณีที่ล้ำค่า กล่าวถึง บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง

กรณีตัวอย่าง

9. จากใจถึงใจ กล่าวถึง การใช้เพลงและเกมประกอบการสอน
10. ไตรวาจา กล่าวถึง การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาที
11. ในโลกแห่งจินตนาการ กล่าวถึง การเล่านิทาน
12. กลุ่มสัมพันธ์กลุ่มสำคัญ กล่าวถึง การนำกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้ในการ

เรียนการสอน

13. คุณครูช่วยหนูด้วย กล่าวถึง การสอนซ่อมเสริม
14. สอบเพื่อสอน กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
15. กิจกรรมเพื่อชีวิตและสังคม กล่าวถึง กิจกรรมสนับสนุนการเรียน

การสอน

16. เตรียมการสอน กล่าวถึง การเตรียมการสอน
17. ก้าวทันโลก กล่าวถึง การสอนข่าวและเหตุการณ์ และสนทนายามเช้า
18. จุดเริ่มต้นและหลักชัย กล่าวถึง การนำเข้าสู่บทเรียน และการสรุป

บทเรียน

19. มือที่สามของครู กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอน
20. หัวใจของครู กล่าวถึง ความรับผิดชอบและคุณธรรมของครูประถมศึกษา ส่วนสื่อเสริมที่ใช้เพื่อประกอบชุดฝึกด้วยตนเองคือ ภาพทัศนจำนวน 10 เรื่อง ภาพเคลื่อนไหวจำนวน 10 เรื่อง แผ่นโปร่งใสสรุปเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรวมรวม 20 เรื่อง

การสร้างและทดลองใช้ชุดฝึกอบรวมด้วยตนเอง

ผู้เชี่ยวชาญโครงการและคณะปฏิบัติงานนำหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแยกออกเป็นแนวคิดย่อย ๆ มาจัดรวมหัวข้อเรื่องเข้าด้วยกัน ได้ชุดฝึกอบรวมด้วยตนเองจำนวน 20 เล่ม โดยผ่านการตรวจแก้ไขแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นชุดฝึกอบรวมต้นร่าง ฉบับที่ 1 และนำไปทดลองใช้เดือนกุมภาพันธ์ 2528 โดยคณะปฏิบัติงานโครงการได้ดำเนินการทดลองใช้ชุดฝึกอบรวมด้วยตนเอง แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ครั้งแรกทดลองใช้กับครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กลุ่มมหานคร จำนวน 1 คน ครั้งต่อมาทดลองใช้กับครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 10 คน และครั้งที่สามทดลองใช้กับครูประถมศึกษาสังกัดเทศบาลอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จำนวน 78 คน

คณะปฏิบัติงานได้นำข้อมูลจากการทดลองดังกล่าวมาปรับปรุงชุดฝึกอบรมด้วยตนเองและจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการฝึกอบรมต่อไป

กิจกรรมการฝึกอบรมครูประถมศึกษา

การฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาครั้งนี้มีความเชื่อพื้นฐานอยู่ว่า ครูประถมศึกษามีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร คือ รู้แล้วแต่ขาดทักษะการปฏิบัติและเจตคติที่ดี การอบรมจึงมีได้เน้นหนักในด้านความรู้ แต่ได้กำหนดสัดส่วนของประสิทธิผลจากการฝึกอบรมในด้านคุณธรรม ทักษะการปฏิบัติ และความรู้เป็นสัดส่วน 3 : 2 : 1 กิจกรรมการฝึกอบรมจึงกำหนดไว้ดังนี้

1. การศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองจำนวน 20 เล่ม
2. ศึกษาภาพทัศน์ 10 เรื่อง
3. ศึกษาภาพเคลื่อนไหว 10 เรื่อง
4. ศึกษาจากแผ่นโปร่งใสสรุปสาระสำคัญ 20 เรื่อง
5. ปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมบรรยากาศ และคุณธรรม ได้แก่ กิจกรรม

แรกพบ กิจกรรมยามเช้า กิจกรรมสลับ กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม กิจกรรมประเมินผล กิจกรรมอำลา รวมประมาณ 20 กิจกรรม

บทบาทของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ตลอดระยะเวลาของการฝึกอบรมครูประถมศึกษากำหนดไว้เป็น 3 ช่วงคือ

ช่วงแรก ศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองและปฏิบัติกิจกรรม ๗ หน่วยฝึกอบรมใช้เวลา 3 วัน
 ช่วงที่สอง ศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง และปฏิบัติกิจกรรมที่โรงเรียนใช้เวลา 4 สัปดาห์
 ช่วงที่สาม ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรม ๗ หน่วยฝึกอบรมใช้เวลา 2 วัน

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องศึกษาชุดฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งมีทั้งกิจกรรมเดี่ยว และกิจกรรมกลุ่ม บทบาทของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีดังนี้

1. ศึกษาชุดฝึกอบรม ๗ หน่วยฝึกอบรมช่วงแรก 12 เล่ม
2. ศึกษาชุดฝึกอบรมนอกหน่วยฝึกอบรม 8 เล่ม

3. ปฏิบัติกิจกรรมฝึกปฏิบัติในชุดฝึกอบรมแต่ละ เล่ม
4. ปฏิบัติกิจกรรมตามคำสั่งในชุดฝึกอบรมในชั้น เรียนปกติที่โรงเรียนของคน
5. ศึกษาเพิ่มเติมจากเทปโทรทัศน์ 10 เรื่อง
6. ศึกษาเพิ่มเติมจากสไลด์ 10 เรื่อง
7. ศึกษาเพิ่มเติมจากแผ่นโปร่งใส 20 เรื่อง
8. ปฏิบัติกิจกรรมสร้าง เสริมบรรยากาศทุกกิจกรรม
9. ประเมินผลการฝึกอบรมประจำวัน
10. รายงานผลการศึกษาชุดฝึกอบรมและการปฏิบัติ

บทบาทของผู้ดำเนินการฝึกอบรม

ผู้ดำเนินการฝึกอบรม (Facilitators) ในโครงการปรับปรุง

ประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา มีบทบาทแตกต่างจากวิทยากร (Resource Person) โดยสิ้นเชิง ผู้ดำเนินการฝึกอบรมมิได้อยู่ในฐานะและบทบาทของการเป็นวิทยากร ผู้ทรงความรู้ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ แต่จะมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดฝึกอบรม ซึ่งแจ้งการใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง ให้บริการและสาธิตการใช้สื่อเสริม และการจัดกิจกรรมนันทนาการ คือ เป็นผู้จัด ผู้บริการ ผู้สนับสนุน และผู้ประเมินผลในกระบวนการฝึกอบรม

กระบวนการดำเนินการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน

การสอนของครูประถมศึกษา

การเตรียมวิทยากรต้นแบบ คณะปฏิบัติงานจำนวน 15 คน เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมวิทยากรต้นแบบ โดยฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นวิทยากรที่ตระหว่างวันที่ 6 - 21 มีนาคม 2528 ณ อาคารสัมมนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี

การเตรียมวิทยากรแกนนำระดับจังหวัด ผู้เชี่ยวชาญและคณะปฏิบัติงานร่วมสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมวิทยากรแกนนำระดับจังหวัด ซึ่งเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ และทักษะ โดยตรงวิทยากรต้นแบบ เป็นผู้ฝึกอบรมวิทยากรแกนนำระดับจังหวัด เป็นระยะเวลา 4 วัน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิทยากรแกนนำระดับจังหวัดได้คัดเลือกมาจากจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศจังหวัดละ 4 คน จำนวนทั้งสิ้น 292 คน วิทยากรต้นแบบจัดการประชุมนิเทศให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เป็นวิทยากรแกนนำระดับจังหวัดในเดือนเมษายน 2528 และดำเนินการฝึกอบรมตามจุดฝึกอบรม 6 จุดแยกตามภาคภูมิศาสตร์ในเดือนมิถุนายน 2528

การฝึกอบรมนําร่อง ผู้เชี่ยวชาญและคณะปฏิบัติงานโครงการได้ทดลองใช้หลักสูตร การฝึกอบรมครูประถมศึกษา เพื่อทดลองใช้กระบวนการฝึกอบรม ตลอดจนทดลองใช้สื่อการ ฝึกอบรม และ เพื่อ เป็นแนวทางแก่วิทยากรแกนนำระดับจังหวัดในการจัดดำเนินการฝึกอบรมใน โอกาสต่อไป การจัดการฝึกอบรมดังกล่าวเป็นการจัดฝึกอบรมนําร่อง ซึ่งจัดแยกเป็น 6 จุด ฝึกอบรมตามภาคภูมิศาสตร์ โดยคัดเลือกกลุ่มโรงเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมด้วยวิธีเจาะจงใช้ เกณฑ์คัดเลือกดังนี้คือ เป็นกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่มีลักษณะสภาพภูมิศาสตร์ ความเป็นอยู่ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะของสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นตัวแทนของภาคนั้นได้ เป็นกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอที่มีลักษณะกึ่งชุมชน เมืองและชนบท เป็นกลุ่มโรงเรียนที่ประกอบ ด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลาง

ในการฝึกอบรมนําร่อง วิทยากรแกนนำระดับจังหวัดได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ เพื่อจะให้เห็นแนวทางในการดำเนินการฝึกอบรมครูประถมศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ หลังการฝึก อบรมนําร่อง คณะปฏิบัติงานโครงการนำผลการประเมินการฝึกอบรมมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการ ฝึกอบรม

การเตรียมวิทยากรระดับอำเภอจำนวน 3,200 คน วิทยากรแกนนำระดับ จังหวัดซึ่งได้รับการฝึกอบรม เป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมให้แก่วิทยากรแกนนำระดับอำเภอในจังหวัด ของตน

การฝึกอบรมครูประถมศึกษา จำนวน 360,366 คน ให้วิทยากรระดับอำเภอ จัดฝึกอบรมให้แก่ครูประถมศึกษาตามฐานกลุ่มโรงเรียนทั้งหมด ระหว่างเดือนเมษายน - ธันวาคม 2529

ผลของการฝึกอบรมนําร่อง

การฝึกอบรมนําร่องของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน ของครูประถมศึกษาจัดขึ้นเพื่อทดลองกระบวนการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขวิธีการ ฝึกอบรมให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยได้มีการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพ

การเรียนการสอนของครูประถมศึกษา โดยการนำร่องใน 6 ภาคภูมิศาสตร์ทั่วประเทศ ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

1. ด้านเจตคติและความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่รับการฝึกอบรมนำร่องจากการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจ และการสังเกตพฤติกรรมของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องทั้ง 6 ภาค สรุปว่าครูมีความสนใจและกระตือรือร้นในการอ่านชุดฝึกอบรม การร่วมกิจกรรมและการแสดงออก ครูได้แสดงความคิดเห็นว่า เนื้อหาสาระที่ได้จากการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดความตระหนักในความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของครูประถมศึกษา
2. ด้านการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
 - 2.1 ความรู้เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 6 จุดมีพื้นฐานความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและหน้าที่ของครูใกล้เคียงกัน
 - 2.2 ความรู้ที่ได้รับหลังจากการเข้ารับการฝึกอบรมด้วยตนเองเพิ่มขึ้นจากเดิมทุกจุด
 - 2.3 สมรรถภาพของทีมวิทยากรต้นแบบจากข้อมูลแสดงว่ามีสมรรถภาพในระดับใกล้เคียงกัน รูปแบบการอบรมทางไกลและกระบวนการฝึกอบรมเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ได้ผล
3. ข้อสังเกตเพิ่มเติม
 - 3.1 คะแนนเฉลี่ยหลังการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองของครูประถมศึกษาทั้ง 6 จุดมีค่าใกล้เคียงกัน แสดงว่าผู้ฝึกอบรมได้รับความรู้จากชุดฝึกใกล้เคียงกัน สรุปได้ว่ารูปแบบและกระบวนการการฝึกอบรมแบบนี้จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ที่น่าพอใจ
 - 3.2 คะแนนเฉลี่ยหลังศึกษาชุดฝึกอบรมเพิ่มขึ้นแสดงว่ากระบวนการฝึกมีประสิทธิภาพได้ผลใกล้เคียงกัน ใช้ได้เหมาะสมกับทุกภูมิภาค

ปัญหาและข้อควรปรับปรุงที่พบมีดังนี้

1. ควรปรับปรุงบทบาทของวิทยากรในการจัดกิจกรรมมิให้เกิดความเครียด และวิทยากรควรส่งเสริมขวัญและกำลังใจของครูมากกว่าจะ เน้นการประเมินประสิทธิภาพของครู ซึ่งส่งผลทางลบ
2. สภาพของสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรมไม่เอื้อต่อการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ ประเภท เครื่องฉาย ดังนั้นควรลดความสำคัญของสื่อประเภทสไลด์ แผ่นโปสเตอร์ และ เทป โทรทัศน์ ซึ่งเป็นเพียงสื่อเสริม แต่เน้นสื่อประเภทเอกสารชุดฝึกอบรมและ เทปบันทึกเสียง เป็นสื่อหลัก
3. ระเบียบการเบิกจ่ายเงินสำหรับการจัดฝึกอบรมและสำหรับ เป็นค่า เบี้ยเลี้ยง พาหนะและที่พัก มีความซับซ้อนและรายละเอียดมาก ต้องใช้เวลาในการกรอก ข้อความนานและ เกิดปัญหามากที่สุด
4. การจัดช่วง เวลาของการฝึกอบรมครู โดยแบ่ง เป็น 3 ช่วงนั้น ควรขยายเวลาของช่วงที่ 2 ซึ่งครูจะนำบทเรียนไปฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนให้นานออกไป เป็น อย่างน้อย 3 สัปดาห์
5. ควร เพิ่มกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมให้มากขึ้นกว่าเดิมและมีกิจกรรม สลับเพิ่มขึ้น เพื่อปลูก ฝังความสำนึกของครูต่อความรับผิดชอบและ เพื่อคลายความ เครียดจาก การอ่าน

ผลของการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการ เรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในการฝึกอบรมนักร้องทั้ง 6 ภาคนี้ ทำให้พอมองเห็นว่า ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการจัดการฝึกอบรมในโอกาสต่อไป ควรเพิ่มระยะเวลาใน การฝึกอบรม สถานที่ที่สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดฝึกอบรม การปรับปรุงสื่อที่ใช้ใน การฝึกอบรมและการจัด เวลาไว้สำหรับ เขียนรายงานการ เดินทางและการ เบิกเงินด้วย
2. ควรมีการศึกษาเพิ่ม เติมเกี่ยวกับการประเมินทางด้านทัศนคติ ความ เชื่อ และคุณธรรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมไปแล้ว เนื่องจากถ้าผู้เข้ารับ การฝึกอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ เรียนรู้ย่อมจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแท้จริงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมไปแล้ว เนื่องจากถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้ ย่อมจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน

4. หลังการฝึกอบรมเสร็จแล้ว ศึกษานิเทศก์อำเภอควรจะได้มีการนิเทศติดตามผลในการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน กระตุ้น แนะนำให้ครูนำไปใช้และควรนำผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในด้านการสอนของครูมาประกอบในการพิจารณาความดีความชอบด้วย

5. สำหรับผู้ที่สนใจการวิจัยในเชิงประเมิน ควรจะได้ติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานหลังจากโครงการสิ้นสุดไปแล้ว เป็นเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี และ 3 ปี และควรศึกษาถึงพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม

อนึ่งนอกเหนือจากการวิจัย การประเมินโครงการ การปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา การฝึกอบรมนักร้องใน 6 เขตภูมิศาสตร์ทั่วประเทศ คณะผู้วิจัยยังได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องและเกี่ยวข้องกับโครงการ โดยได้แบ่งแยกศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาคกลาง ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนพบว่า ผู้บริหารและครูเห็นว่ามี การปฏิบัติ การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และเห็นว่ากระบวนการจัดการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาอย่างยิ่ง

2. ภาคเหนือ ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนพบว่า ครูส่วนใหญ่วัดและประเมินผลการเรียนก่อนเรียนบางครั้ง ระหว่างเรียนทุกครั้ง นำผลการวัดและประเมินผลการเรียนไปปรับปรุงวิธีสอนและสอนซ่อมเสริม ครูใหญ่มีปัญหาในด้านการขาดแบบทดสอบ

3. ภาคตะวันออก ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการนำความรู้การอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านการสอนหลายวิชา และหลายชั้นเรียน ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการจัดหาสื่อ รวมทั้งขาดแคลนอุปกรณ์ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

4. ภาคตะวันตก ศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการใช้สื่อการเรียนการสอนของ ครูประถมศึกษาคพบว่า มีคุณภาพและปริมาณไม่เพียงพอ

5. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาทางการเรียนของ นักเรียนตามการรับรู้ของครูพบว่า นักเรียนมีปัญหาด้านร่างกาย ฐานะทางเศรษฐกิจ และ พฤติกรรมการ เรียนในชั้น เรียนอยู่ข้าง เล็กน้อย

6. ภาคใต้ ศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการสอนซ่อมเสริมของครูประถมศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่ทำการสอนซ่อม เสริมอยู่ในระดับน้อย

คุณธรรมของครู

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว อันมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่น ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีใหม่ ๆ อัตราการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาพื้นฐานและปัญหาอื่น ๆ ติดตามมาเป็นลูกโซ่ โดยเฉพาะปัญหาด้านศีลธรรม จรรยาเสื่อมทรามลง ความประพฤติในทางมิชอบของบุคคล หลายระดับ และหลายวงการส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นและสังคมในที่สุด (บุรุษชัย จงกลณี 2528 : 68)

ปัญหาทางด้านคุณธรรมและศีลธรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้เกิดบุคคลที่มองข้ามการ กระทำความดี ขาดการรักผู้อื่น มีแต่ความเห็นแก่ตัว ขาดการเห็นแก่ส่วนรวม ละเลยการ ปฏิบัติตามกฎของสังคม เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงควรร่วมกันสร้างคนดีขึ้น เพื่อให้ บุคคลเหล่านี้สร้างสรรค์สังคม และพัฒนาประเทศชาติต่อไป

การที่จะได้คนดีนั้น อยู่ที่ครูบาอาจารย์จะต้องร่วมกันอบรมสั่งสอนศิษย์ ให้เป็นคนดี แต่ในขณะที่เขาว่าวัย เปรียบเสมือนไม้อ่อนย่อมดัดง่าย ไม้แก่ย่อมดัดยาก แต่ครูจะสอนเพียง วิทยาการให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ครูจะต้องอบรม ชี้แจง ชักจูง และปลุกใจ ให้ศิษย์เกิดอุดมการณ์และเกิดคุณธรรม ซึ่งเป็น ความดี ความงามขึ้นในดวงใจของศิษย์ให้ได้ เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างชาติไทย ให้มั่นคง และเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน คนดีที่ประเทศชาติต้องการคือคนในประเภทที่มี ความรู้ดี มีความสามารถ และมีคุณธรรม ทั้งนี้ต้องอาศัยครูเป็นผู้สร้าง ควรจะเริ่มจากครู

ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อสร้างครูดี แล้วจะไปสร้างคนดีของชาติต่อไป สมดัง พุทธภาษิตที่ว่า "สุครุณา สมนริตา ชาติ" ซึ่งแปลว่า ชาติจะคงอยู่เพราะครูดี (สงวน สุทธิ เลิศอรุณ 2524: 28)

จะเห็นได้ว่า ครู เป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคลากร ในชาติ เพราะ ครูทำงานกับสิ่งที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนที่สุดก็คือ "คน" งานของครูจะประสบความสำเร็จ เมื่อสามารถทำให้บุคคลได้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ นอกจากครูจะเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว ก็จะต้องถ่ายทอดวัฒนธรรม และอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงาม เพื่อที่จะได้ เจริญเติบโตขึ้น เป็นผู้ที่มีความรู้ ความรู้คู่คุณธรรม (สุจริต เพียรชอบ 2522: 57) ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 ว่า

"...คุณสมบัตินี้มีคุณค่าสูงส่งที่มีอยู่ในตัวท่านคือความเป็นครู ความเป็นครูนั้น ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีคุณค่าหลายอย่าง อย่างหนึ่งได้แก่ ปัญญา คือความรู้ที่ดีที่ประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง... อย่างหนึ่งได้แก่ ความดีคือ ความสุจริต ความเมตตากรุณา เห็นใจ และปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเสมอหน้า อีกอย่างหนึ่งได้แก่ ความสามารถที่จะ เผื่อแผ่และถ่ายทอดความรู้ความดีของตนเองไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล... ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัว นอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้วยังจะช่วยให้คนที่มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์ เกี่ยวข้องบรรลุถึงความดีความ เจริญไปด้วย"

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (2515: 12) ได้กล่าวว่า "ครูเป็นกระຈกเงาที่เด็ก ต้องมานั่งจ้อง" ครูจึงต้องมีอุปนิสัยดีสำหรับเด็กได้เอาอย่างไปแต่ที่ดี" ดังนั้นบุคคลที่มีส่วนปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กได้ดีที่สุดก็คือ ครู เพราะครูเป็นผู้ให้การศึกษากับนักเรียน นั่นคือ ครูได้วางพื้นฐานให้แก่ชีวิตของเด็กในทุก ๆ ด้าน การศึกษาทำให้คนเจริญงอกงาม และ การศึกษาที่ดีนั้นก็จะทำให้คน เจริญงอกงาม ในทางที่พึงประสงค์นั่นเอง

ความหมายของคำว่า คุณธรรม และ คุณธรรมของครู

ความหมายของคำว่า คุณธรรม มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้หลายท่าน เช่น วีระ บำรุงรักษา (2523: 131) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึงความรู้สึกลึกซึ้งที่เป็น ภูศล เพราะจิตรู้จักความจริง ความดี และความงาม

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง ระบบของหลักการที่ถูกหรือผิด ที่เป็นจริงหรืออุดมคติ

พลาโต (Plato) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า การปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาณ คือ คุณธรรม คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นในตัวบุคคลโดยฉับพลัน หรือโดยบังเอิญ มนุษย์ไม่สามารถปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบได้ ถ้าหากเขาไม่รู้ว่า เขากำลังทำอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไร คุณธรรมทุกอย่างต้อง เกิดจากความรู้อะไร และไม่ใช่ความรู้ที่เป็นทฤษฎี หากแต่ เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ

ปรีชา เศรษฐีธร (2523: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรมคืออุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติติดต่อกันมา เป็น เวลานาน

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึงสภาพคุณงามความดี

ดังนั้นอาจสรุปความหมาย คุณธรรม ได้ว่า หมายถึง คุณงามความดีของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็ก และรักเพื่อนมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2524: 29)

ดังนั้นคุณธรรมของครู ก็คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ครูที่มีความเสียสละ ครูที่มีความเกรงใจ ครูที่มีความยุติธรรม ครูที่รักเด็ก รักเพื่อนมนุษย์ ครูที่มีความเห็นอกเห็นใจศิษย์ และครูที่มีมารยาทงามถือว่าเป็นครูที่มีคุณธรรมทั้งสิ้น (สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2524: 29)

คุณลักษณะของครูที่ดี

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าครูที่มีคุณธรรมคือ ครูที่ดี ดังนั้นจึงได้มีผู้ให้ทรรศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีไว้หลายแบบ เช่น

พระราชวรมณี (2519 : 70-71) ได้เรียบเรียงไว้ว่าผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษา โดยเฉพาะครูอาจารย์ พึงประกอบด้วยองค์คุณของภักดานมิตร 7 ประการ คือ

1. อโย นำรัก
2. ครู นำเคารพ
3. ภาวนีโย นำเจริญใจ
4. วัตตา รู้จักพูด
5. วจนักขโม ทนต่อถ้อยคำ
6. คัมภีรญจะ ละเอียด กัดตา กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งให้เข้าใจ

ได้

7. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่แนะนำเรื่องที่เหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

พุทธทาสภิกขุ อ่างใน เสนีย์ มีทรัพย์ (2522 : 11-13) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะของครูอัน เป็นคุณธรรมที่ครูพึงยึดถือ เป็นหลักปฏิบัติ โดยให้ชื่อว่า "ครูธรรมนิยม" ว่าประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ คือ อุดมคติของครู วิทยาคุณครู คุณธรรมของครู และจริยธรรมของครู โดยมีรายละเอียดในด้านคุณธรรมของครู ดังนี้

1. มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
2. รับผิดชอบและเคารพเหตุผลของผู้อื่น
3. พิจารณาคุณค่าของนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
4. ตัดสินหรือลงโทษนักเรียนอย่างมีเหตุผล
5. ยืดหยุ่นต่อปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
6. มีความคิดริเริ่ม
7. นำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงการทำงานของตน
8. มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง
9. มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา
10. ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุเกินความจำเป็น
11. ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ
12. ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง

13. ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพและบุคคลทั่วไป
14. ไม่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
15. มีความกรุณาและสนใจ เด็ก เป็นรายบุคคล
16. รักษาความลับของนักเรียน
17. เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือนักเรียนตามสมควร
18. เสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม
19. ไม่อาฆาตพยาบาทนักเรียน
20. ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน

ส. ศิวรักษ์ (2513: 46 - 48) ได้กล่าวถึงครูที่ดีว่า จะต้องมีความรู้ มีขันติธรรม ความอดทน และมีพรทมิฬธรรมอยู่ในตัวพร้อมบริบูรณ์ ครูต้องเป็นตัวอย่าง ที่ดีที่สุดสำหรับศิษย์ ต้อง เป็นมิตรกับศิษย์ ต้อง เป็นพ่อ แม่ และสมณะของศิษย์ด้วย การ สอนก็ควรมีรสชาด มีความสนุก เป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ทำสงครามกับเด็ก ไม่ใช่เอายานอนหลับให้ เด็ก

ไพบุลย์ อินทริวิชา (2515: 7 - 10) กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีอัน เป็น กัลยาณมิตรไว้ว่า

1. เป็นผู้ดี คือ เป็นสุภาพชนและพลเมืองดี ทรงคุณธรรมในทุกแง่ทุกมุม
2. เป็นผู้หนักแน่น คือ มีจิตใจหนักแน่น
3. เป็นผู้พัฒนา คือ พัฒนาทั้งตนเองและสังคม
4. เป็นผู้ทรงศิลป์ คือ มีศิลป์ในฐานะผู้ให้การศึกษา และผู้รับการศึกษา ทั้งสอนและ เรียนรู้จากเด็ก
5. เป็นผู้อดทน คือ ต้องทนต่อภาระหนักในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ อดทน ต่อฝ่ายวาทะ (พวกที่ความเห็นตรงกัน) และฝ่ายวิวาทะ (พวกที่ความเห็นไม่ตรงกัน)
6. เป็นผู้ปฏิบัติ คือ ต้องปฏิบัติและทดสอบด้วยตนเองเสียก่อน จึงจะเป็น ผู้นำทางการเรียนได้
7. เป็นผู้แนะแนว สามารถแนะนำนักเรียนให้ก้าวข้ามอุปสรรค และรู้จัก ช่วยตนเองด้วย

ธนู แสงศักดิ์ (2505: 85 - 100) เทพ ภาวะเกิด (2505: 40 - 50) และสุรินทร์ สรลิริ (2515: 3 - 9) ได้เสนอความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าครูที่ดีนั้น จะต้อง มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี มีเกียรติภูมิ สง่าผ่าเผย
2. มีศรัทธาในการสั่งสอนอบรม รับผิดชอบงานในหน้าที่ของตน มีการเตรียม การสอนอย่างสม่ำเสมอ
3. กระตือรือร้นในการทำงาน ตรงต่อเวลา มาทำงานเป็นประจำ ทำงาน สำเร็จเรียบร้อยรวดเร็ว
4. เชื่อมั่นในคุณค่าของงาน มีกำลังใจในการทำงาน มองการไกล รู้จัก กะการฉลวงหน้า
5. ดำรงตนอยู่ในที่อันเหมาะสม รู้จักคุมสติตนเอง ไม่วู่วาม มีความอดทน ใจคอเยือกเย็น มีความ เป็นผู้ใหญ่มากตามวัยหรือวุฒิภาวะ
6. ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ในวิชาชีพ เทคนิคการ สอน บุคลิก และการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชน ประเมินผลงานของตนเองอยู่เสมอ
7. รอบรู้วิถีทางการงาน มีความคิดแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
8. เป็นผู้นำที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
9. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ลำเอียง
10. มีความสามัคคีปรองดองกับเพื่อนร่วมงาน
11. มีจรรยาบรรณ และวินัยดีตามระเบียบประเพณีของครูของคุรุสภา
12. ศึกษาเด็กให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง รักเด็กมีความจริงใจกับทุกคน
13. ใช้จิตวิทยาในการสอน สอนสนุกมีอารมณ์ขัน
14. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่องานอาชีพ
15. ช่วยงานพิเศษของโรงเรียน เมื่อได้รับการขอร้อง
16. ประจบหัวหน้าสถานศึกษาด้วยการทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดให้

ทรรศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัย เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี ปรากฏในผลงานวิจัย เช่น

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520: 365 - 369) ได้ทำการวิจัยลักษณะของครูที่ดี โดยสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารการศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี พบว่าคุณลักษณะของครูที่ดี เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ

1. มีความเที่ยงธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา
2. มีความเข้าใจหลักสูตร ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รับผิดชอบในหน้าที่การงาน รับผิดชอบในการกระทำของตน ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. รู้จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติ มีความสามารถในการอธิบายการใช้ภาษา งดเว้นสิ่งเสียดสีทั้งปวง เอาใจใส่มีเมตตาต่อทุกคน มีความเมตตา กรุณา ไม่ทำตัวเสเพล ไม่กระทำผิดเรื่องชู้สาว มีศรัทธาในอาชีพครู รู้จักปกครองแบบประชาธิปไตย รู้จักเด็ก เข้าใจเด็ก มีระเบียบวินัย มีเหตุผล ส่งเสริมความรักชาติ รู้จักรักษาความลับของทางราชการ
4. มีความสามารถในการสอน การปกครองชั้น มีการปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ เอาใจใส่ในเรื่องความสะอาดของร่างกาย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีอารมณ์ดี เป็นมิตรกับนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา และรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

สุพัตรา ภักดีประไพ (2513: 54) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่าในด้านลักษณะทั่วไป นักเรียนส่วนใหญ่ชอบครูที่เป็นกันเองกับนักเรียนทุกคน ใจดีแต่เข้มแข็ง พูดจาสุภาพ ชัดเจน และให้การแนะนำในด้านต่าง ๆ ได้ สำหรับด้านการสอนนักเรียนต้องการให้ครูสอนให้เด็กสามารถคิดค้นคำตอบเองได้ ควรเป็นตัวอย่างในทุกด้าน และควรกวาดขันด้านความประพฤติมากกว่าการแต่งกาย สำหรับความประพฤติส่วนตัวของครู นักเรียนต้องการให้ครูเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทางขยันขันแข็ง หาความรู้เพิ่มเติมเสมอ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทัศนะในการกำหนดคุณลักษณะครูที่ดี จะขึ้นอยู่กับการสอน และความประพฤติ ครูที่ดีนอกจากต้องสอนดี มีความรู้แล้ว ครูที่ดีนั้นต้องมีคุณธรรม มีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างได้ และดำรงตนอยู่ในสภาพอันเหมาะสม

หน้าที่และความรับผิดชอบของครูในลักษณะจรรยาบรรณ

การปฏิบัติหน้าที่อย่างครบถ้วน ด้วยความสำนึกในความ เป็นครูอยู่ตลอดเวลา คือการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพครู ครูจึงต้องมีจรรยา มารยาทตามระเบียบ ประเพณีของครูอย่างเคร่งครัด ตามระเบียบประเพณีครุว่าด้วยจรรยา มารยาท พ.ศ. 2506 ซึ่งถือว่าเป็นจรรยาบรรณของครู ดังนี้

1. ครูควรมีศรัทธาในอาชีพของครู และให้เกียรติแก่ครูด้วยกัน
2. ครูควรบำเพ็ญตนให้สมกับที่ได้ชื่อว่าครู
3. ครูควรใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ความชำนาญอยู่เสมอ
4. ครูควรตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้ เป็นพล เมืองดีของชาติ
5. ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครอง ในการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างใกล้ชิด
6. ครูควรรู้จักเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่การงานทั้งปวง
7. ครูควรรักษาชื่อเสียงของคณะครู
8. ครูควรรู้จักมีอัธยาศัยและพยายามสร้างฐานะของตนเอง
9. ครูควรยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น
10. ครูควรบำเพ็ญตนให้ เป็นประโยชน์แก่สังคม

นอกจากนี้ ครูสภายังได้กำหนดระเบียบประเพณีครู ว่าด้วยวินัยของครู พ.ศ. 2506 เพื่อให้ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของความเป็นครู อันถือได้ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของครูส่วนหนึ่งด้วย คือ

1. ครูต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. ครูต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดี ด้วยความเอาใจใส่ ระวังระมัดระวัง รักษาผลประโยชน์ของสถานศึกษา
3. ครูต้องสุภาพเรียบร้อย เชื่อฟัง และไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชา
4. ครูต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่สถานศึกษา จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้

5. ครูต้องประพฤติตนอยู่ในความสุจริต และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์เที่ยงธรรม
6. ครูต้องรักษาชื่อเสียง มิให้ช้านชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว
7. ครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลใด ๆ
8. ครูต้องถือและปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของสถานศึกษา
9. ครูต้องรักษาความสามัคคีระหว่างครู และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหน้าที่การงาน
10. ครูต้องรักษาความลับของศิษย์ ผู้ร่วมงาน และสถานศึกษา

นอกจากนี้ยังมีบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ได้พยายามกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพื่อให้ครูยึดถือ เป็นแนวปฏิบัติ ทั้งในแง่จรรยาบรรณ ระเบียบ และหลักวิชาการ แต่หัวใจสำคัญของคุณธรรมของวิชาชีพครูนั้น นายจรรยา มิลินทร์ (2529: 5) ได้กล่าวสรุปไว้ว่าควรประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ รัก ประารถนาดี และห่วงใยนักเรียนอย่างแท้จริง ต้องวางตนให้เป็นที่นับถือของผู้อื่น ไม่อวดอ้างความสามารถของตน และต้องมีความรับผิดชอบ ต่ออาชีพของตน การที่ครูผู้ใดจะมีคุณธรรมดังกล่าวได้ จะต้องรู้จักและตีความวิชาชีพครูให้ชัดเจนก่อน

คุณธรรมของครูกับการเรียนการสอน

เนื่องจากในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงปรัชญา และแนวความคิดในการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมาย กระบวนการเรียนการสอน และหลักสูตร มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ครูจึงต้องปรับบทบาทในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังที่ เลขาปิยะอัจฉริยะ (2522: 2 - 9) ทิศนา แชนมณี (2527: 883 - 912) สุวัฒน์ มุทธเมธา (2523: 211 - 212) และ เกรียง 'เอี่ยมสกุล (2522: 10) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในปัจจุบันไว้อย่างสอดคล้องกัน วิวัฒน์ เลหาวัฒน์ (2527: 17) จึงได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูปัจจุบันในด้านการสอนและคุณธรรมไว้ ดังนี้

1. การสอน ครูต้องมีความรู้ดี มีความสามารถในการถ่ายทอด รู้จักใช้หลักการสอน จิตวิทยา หลักการวัดและประเมินผล ต้องเตรียมการสอน และสอนให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรต้องการ

2. การอบรม ครูต้องวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม และยึดถือหลักธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของความเป็นครู และใช้หลักธรรมดังกล่าว พัฒนาจริยธรรมของเด็กและสังคมให้สูงขึ้น

3. การตั้งใจและการปลูกฝังทัศนคติที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนและสังคม

4. การแนะนำให้คำปรึกษา ช่วยเหลือนักเรียนและชุมชน

5. การปกครอง ครูต้องทำหน้าที่ดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดีงาม

6. การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้การจัดการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ครูก็ยังคงต้องรักษาไว้ซึ่งคุณธรรม ควบคู่ไปกับความรู้ ดังที่ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 24) ได้กล่าวไว้ว่า ครูจะต้องเป็นทั้งนักปราชญ์ และผู้ทรงศิลป์ นั่นก็คือครูต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ และคุณธรรม จึงจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดีของสังคมได้

คุณธรรมกับการวางตัวของครู

ครูในฐานะสมาชิกของสังคมจะได้รับการยกย่องว่ามีคุณธรรมหรือไม่ ย่อมต้องพิจารณาที่พฤติกรรม และการวางตัวของครู สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 29) ได้ยกตัวอย่างพฤติกรรมในการวางตัวที่ดีของครูไว้ ดังนี้

1. มีความเสียสละ
2. มีความรักเด็กและเพื่อนมนุษย์
3. มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย และประหยัด
4. ไม่เป็นทาสอบายมุขทุกชนิด
5. มีความจริงใจ มีความอดกลั้น อดทน
6. มีความยุติธรรม

7. วางคนให้เหมาะสมแก่ความเป็นครู ทั้งในและนอกโรงเรียน
8. มีความขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน
9. ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์สาวกับศิษย์ หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ครอง
10. ยึดมั่นในศีลห้า และมรรคแปด เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่า "คุณธรรม" มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบอาชีพครู ในอันที่จะใช้ เป็นหลักในการดำเนินตน ในสังคมได้อย่างมีเกียรติในสังคม สมดังที่ ครูได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล คุณธรรมสำหรับครู อันเป็นคุณงามความดี ที่ครูได้ประพฤติ เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของการ เป็นครู จึง เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับครู เสมือนหนึ่งหัวใจของการ เป็นครู

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 30) ได้สรุปความสำคัญของคุณธรรมสำหรับครู ไว้ดังนี้

1. คุณธรรมสำหรับครู เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญเสมือนหัวใจของการ เป็นครู ซึ่งครูจะประสบผลสำเร็จในชีวิตส่วนตัว และหน้าที่การงานได้ เป็นอย่างดี
2. ครูเป็นแบบอย่างสำหรับนักเรียน ถ้าครูมีคุณธรรมก็จะส่งผลให้นักเรียน มีคุณธรรมได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าครูขาดคุณธรรม ก็หวังได้ยากว่านักเรียนจะมีคุณธรรม
3. คุณธรรมสำหรับครูจะช่วยให้ครูได้รับความเคารพจากนักเรียนด้วยความจริงใจ
4. ครูที่มีคุณธรรมจึงจะเรียกได้ว่าเป็นบุคคลชั้นครู
5. ถ้าครูสอนหนังสืออย่าง เดียว มิได้สนใจ เรื่องคุณธรรมก็จะเป็นครูที่สมบูรณ์ มิได้
6. คุณธรรมสำหรับครูมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ ถ้าครูมีคุณธรรม ก็จะเป็นหลักยึดของสังคม และช่วยสร้างสังคมที่ดี เพื่อความมั่นคงของชาติได้

ปัญหาคุณธรรมสำหรับครู

เนื่องจากสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสภาวะของ เศรษฐกิจทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในสังคม ซึ่งส่งผลให้คุณธรรมของบุคคลหัวนี้ไปด้วย

บุคคลต่าง ๆ มีความเห็นแก่ตัวเองมากขึ้น กิเลส ความโลภ ความโกรธ เข้าครอบคลุมนจิตใจของบุคคลโดยทั่วไปอย่างรวดเร็ว ครูซึ่งอยู่ในสภาวะที่คล้ายคลึงกันก็ได้รับอิทธิพลจากสังคม เช่นเดียวกัน สาเหตุที่ทำให้ครูขาดคุณธรรมมีหลายประการ เช่น

1. ฐานะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากครูมีเงินเดือนน้อย ไม่ได้รับสวัสดิการเท่าเทียมกับข้าราชการอื่น ๆ ไม่มีรายได้พิเศษ เมื่อภาวะทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ครูจึงต้องดิ้นรนหารายได้พิเศษมาเพื่อจุนเจือครอบครัว ความรับผิดชอบจึงน้อยลง

2. ค่านิยมและทัศนคติที่มีต่ออาชีพครู ครูส่วนใหญ่มักเห็นว่าอาชีพครูค่าค้อย จึงไม่รักอาชีพครู จากการสอบถามนักศึกษาที่ศึกษาในวิทยาลัยครูปัจจุบันประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ไม่อยากเรียนครู แต่ที่เข้ามาเรียนเพราะสอบเข้าเรียนอะไรไม่ได้ ดังนั้นจึงไม่ได้รับการเป็นครู เมื่อออกไปสอนเด็กก็ขาดวิญญานของความเป็นครู (สมพร สุทัศนีย์ 2525: 198)

3. ปัญหาการลืมนัดของครู ครูที่บรรจุใหม่เมื่อผ่านระยะเวลาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการในตำแหน่งแล้ว พฤติกรรมที่เคยกระทำความดี ค่อย ๆ จางหายไป ความลืมนัดเข้ามาแทนที่ จึงมีพฤติกรรมของความลืมนัดเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ครูขาดคุณธรรม เช่น มั่วสุม การพนัน แต่งกายไม่เหมาะสม มีความประพฤติไม่ดีด้านชู้สาว ลงเวลาแทนกัน ถูกตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรงกรณีถูกกล่าวหาว่ามีความประพฤติทางชู้สาวกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองของตน เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าว จะเป็นตัวอย่างในทางลบซึ่งศิษย์จะนำไปเล่าให้บุคคลอื่นฟัง ทำให้เป็นที่เสื่อมเสียในเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของความเป็นครู (สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2524: 39)

นอกจากนั้น จากงานวิจัยยังได้พบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู คือ ลินสมุทรา ประทุมตา (2522: 89 - 90) ได้วิจัยเรื่องความผิดทางวินัยของข้าราชการครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดระหว่างปี 2517 - 2519 พบว่า กรณีความผิดที่ครูได้กระทำความผิดมากที่สุด ได้แก่ กรณีไม่อุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ และกรณีกระทำการอันได้ชื่อว่า ชั่ว และพบว่า ครูชายกระทำความผิดได้รับโทษทุกสถานมากกว่าครูสตรี

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของครูจะเกี่ยวข้องกับคุณธรรมของครู ถ้าครูมีพฤติกรรมที่ดี คือประกอบพฤติกรรมคุณงามความดีต่อผู้เรียน ก็แสดงว่าครูมีคุณธรรม ในทางตรงกันข้ามถ้าครูมีพฤติกรรมที่ให้ผลไม่ดีทำให้ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องขาดศรัทธา ก็แสดงว่าครูขาดคุณธรรมอันเป็นผลกระทบต่อสถานภาพในการประกอบอาชีพของครูได้

การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครู

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524: 102 - 110) ได้เสนอแนะถึงวิธีการส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครูโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น

1. การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครู โดยอาศัยหลักพระพุทธศาสนา ครูควรยึดถือคุณธรรม 4 ประการเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ คือ สุทธิ - ความบริสุทธิ์, ปัญญา, เมตตา และ ขันติ - ความอดทน
2. การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครู ด้วยวิธีการพัฒนาตนเอง เช่น ศึกษาชีวิต ผลงานของครูดีเด่น และปลูกฝังคุณสมบัติตามแบบอย่างของครูที่ดี ส่งเสริมคุณธรรมสำหรับตนเอง
3. การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครู ด้วยวิธีการเพิ่มสมรรถภาพทางจิต และปัญญา ตามวิธีการของ ดร. อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา
4. การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครูด้วยวิธีการเจริญภาวนาฝึกสมาธิ
5. การส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครูด้วยวิธีการยกระดับจิตใจครูให้สูงขึ้น โดยการให้ความรู้ทางจริยธรรม ให้การอบรมทางศาสนา ให้แสดงบทบาทการใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การให้เลียนแบบจากตัวแบบ และการส่งเสริมคุณธรรมโดยวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมของครูกับโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา

คณะปฏิบัติงานโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา มีความเชื่อในหลักของการสร้างคุณธรรม ความสำคัญของความเป็นครู ดังที่ได้กำหนดไว้ในความมุ่งหวังของโครงการในข้อแรกว่า "ต้องการปลูกเร้า และสร้างเสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานอันสำคัญต่อความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพของการประถมศึกษา"

กระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษาของโครงการนี้ ได้จัดโดยเน้นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ และกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมในหมู่ครูประถมศึกษาอยู่ตลอดเวลา ผลของการประเมินการฝึกอบรมนำร่องใน พ.ศ. 2528 พบว่า ครูประถมศึกษาโดยทั่วไปนั้นมี

ความรู้ความสามารถในการสอนอยู่แล้ว แต่สิ่งที่จำเป็นต้องสร้างเสริมอย่างรีบด่วนคือ ขวัญ กำลังใจ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของครู เพื่อเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญให้ครูประถมศึกษา ได้ผจญกับงานหนักอย่างไม่ท้อถอย อันจะบังเกิดผลดีอย่างยิ่งแก่การศึกษาของเด็กไทยทั้งมวล (สุมน อมรวิวัฒน์ 2529: คำชี้แจง)

การฝึกอบรมตาม โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการ เรียนการสอนของครูประถมศึกษา ครั้งนี้มีความเชื่อพื้นฐานอยู่ว่า ครูประถมศึกษา มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการ ใช้หลักสูตรคืออยู่แล้วแต่ขาดทักษะการปฏิบัติ และเจตคติที่ดี การอบรมจึงมิได้เน้นหนักในด้าน ความรู้แต่ได้กำหนดสัดส่วนของประสิทธิผลจากการฝึกอบรมในด้านคุณธรรม ทักษะการปฏิบัติ และความรู้เป็นสัดส่วน 3 : 2 : 1 กิจกรรมการฝึกอบรมประกอบด้วย การศึกษาชุดฝึกอบรม ด้วยตนเอง การศึกษาภาพทัศน การศึกษาภาพเคลื่อนไหว การศึกษาจากแผ่นโปร่งใส และการ ปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมบรรยากาศ และคุณธรรม

คุณธรรมของครูประถมศึกษาที่เป็นสาระของการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ได้มาจากการวิเคราะห์พฤติกรรมอันพึงประสงค์ของครูประถมศึกษาที่เขียนไว้ในชุดฝึกอบรมด้วย ตนเองทั้ง 20 เล่ม นำพฤติกรรมเหล่านั้นมาเทียบเป็นคุณธรรมได้ 36 ข้อ ซึ่งคุณธรรมทั้ง 36 ข้อนี้จะแทรกอยู่ในกิจกรรมการฝึกอบรมทุกกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการปลูกเร้า คุณธรรมตามความมุ่งหวังของโครงการ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพการ ประถมศึกษา

คุณธรรมของครูประถมศึกษาที่ปรากฏในชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 20 เล่ม

คุณธรรมที่ได้จากชุดฝึกอบรม 20 เล่ม รวม 36 ข้อ มีดังนี้

1. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
2. มีเหตุผล
3. รู้จักความพอดี
4. ยอมรับความเปลี่ยนแปลง
5. มองตน มองคน มองโลกในแง่ดี
6. ไม่ลำเอียง
7. ไม่เห็นแก่ตัว

8. เคารพความคิด เห็นของผู้อื่น
9. ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น
10. รู้จัก เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
11. รู้จักให้อภัย
12. มีมนุษยสัมพันธ์
13. มีความสามัคคี
14. พูดจริง ทำจริง และจริงใจ
15. ละเอียดและ เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
16. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
17. กล้าหาญกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
18. รับผิดชอบต่อหน้าที่
19. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
20. มีความเสียสละ
21. มีความเมตตากรุณา
22. มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
23. ไม่พูดร้าย พูดแต่วาจาที่ชวนฟัง และมีประโยชน์
24. มีระเบียบวินัย
25. ตรงต่อเวลา
26. ประพฤติตน เป็นแบบอย่างที่ดี
27. แก้ไขข้อบกพร่องที่ควรแก้อยู่เสมอ
28. กระทำทุกอย่างด้วยความประณีต รอบคอบ
29. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต
30. มีชีวิตที่ประหยัด เรียบง่าย
31. ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งชั่วร้าย
32. มีความขยันหมั่นเพียร
33. รู้จักยับยั้งชั่งใจและควบคุมตนเองได้
34. มีความอดทน อดกลั้น

35. มีอารมณ์สดชื่น แจ่มใส

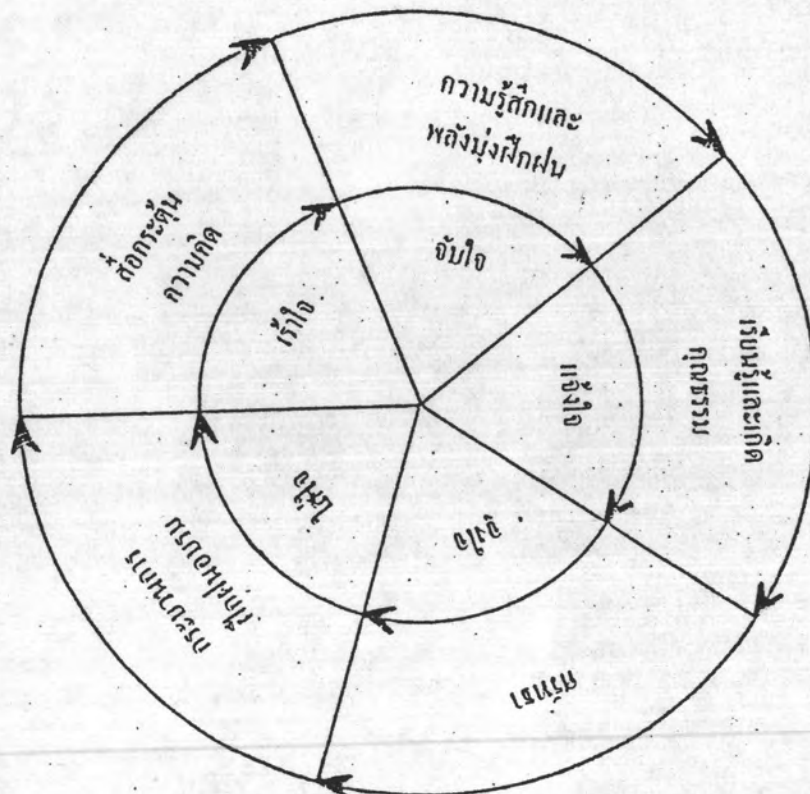
36. ทำงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจอันแน่วแน่

ในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม เป็นการผสมผสานประเภทของกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น กลุ่มสัมพันธ์ เกมเสริมคุณธรรม เพลงเสริมคุณธรรม บทบาทสมมุติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร อภิปรายกลุ่ม การโต้วาทีธรรมะ การสร้างศรัทธา และการใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่มแบบต่าง ๆ ด้วยความคาดหวังว่ากิจกรรมเหล่านี้จะนำไปสู่คุณธรรมต่าง ๆ ที่คาดหวังจะให้เกิดมีขึ้นในตัวครู

หลักการสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา

ในการสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมยึดหลักการในการสร้าง ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 12 - 13)

1. วงจรสร้างเสริมคุณธรรมของครูด้วยวิธี "จากใจถึงใจ"

2. กระบวนการฝึกฝนอบรม เพื่อให้เกิดคุณธรรมกระบวนการ "จากใจถึงใจ"

รูปแบบทั้งสองนี้มาจาก "รูปแบบกระบวนการสร้างเสริมคุณธรรมแก่นักศึกษาฝึกหัดครูในระดับอุดมศึกษา" ของ สุนัน อมรวิวัฒน์ (อ้างถึงในคู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา)

จากรูปแบบดังกล่าวคณะปฏิบัติงานได้ยึด เป็นหลักในการสร้างกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมโดยมีคุณธรรมของครูประถม 36 ข้อ จากชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เป็นแนวคิดและวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้ครูประถมศึกษาทั่วประเทศที่ได้ผ่านการฝึกอบรมมีความสำคัญในคุณธรรมต่าง ๆ อันเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นครูด้วยตนเอง

การใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา

บุคคลที่นำหลักสูตรไปสู่ห้องเรียนก็คือครูผู้สอน เป็นผู้จัดการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่พึงปรารถนาและตรงตามหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ฉะนั้น ครูจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางของหลักสูตรอย่างถ่องแท้และถูกต้อง เพราะ ครูผู้สอน เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูต้องศึกษาเอกสารหลักสูตรนั้นตั้งแต่ว่า หลักสูตรแม่บท คู่มือการใช้หลักสูตร แนวการใช้หลักสูตร แผนการสอนคู่มือครูในชั้นที่ตนสอน เอกสารประกอบอื่น ๆ และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจและนำไปใช้อย่าง ถูกต้องครบถ้วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528 : 27)

แนวคิดเกี่ยวกับ เอกสารหลักสูตร

การศึกษา เอกสารหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งของการ เตรียมการสอนระยะยาว ซึ่ง ครูผู้สอน เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการ เรียนการสอนตาม เจตนารมณ์ของหลักสูตร ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า เอกสารหลักสูตรไว้ ดังนี้

เอกสารหลักสูตร คือ เอกสารที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้น ประกอบการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521: 29)

อาคม จันทสุนทร (2520: 234) ได้สรุปความหมายของเอกสารหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง เอกสาร หนังสือที่มีการกำหนดเนื้อหาสาระ รายละเอียดของหลักสูตรให้มากขึ้น เพื่อให้มองเห็นในสิ่งที่จะนำไปสอนได้ชัดเจน

จากแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้ให้ความหมายว่า เอกสารหลักสูตร หมายถึง เอกสารต่าง ๆ ที่หน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้น เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมาย เช่น หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน

สงัด อุทรานันท์ (2527: 7) ได้ให้ความหมายของคำว่าเอกสารหลักสูตรที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการตามขอบเขตความหมายของหลักสูตรว่า จำแนกออกได้เป็น 2 ประการ คือ

1. เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง คือ จะกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ
2. เอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย ได้แก่ คู่มือครู แผนการสอน คู่มือประเมินผลการเรียน ฯลฯ เป็นต้น (สงัด อุทรานันท์ 2527: 25)

ธีรยุทธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2528: 17) กล่าวถึง เอกสารประกอบหลักสูตรว่า หมายถึง เอกสารที่แจกแจงรายละเอียดของหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และนักเรียน ได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู หนังสือ

เรียน คู่มือหนังสือเรียน แบบฝึกหัด บัตรงาน แผ่นภาพ หนังสือส่งเสริมการอ่าน และหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2528 : 89) สรุปความหมายของเอกสารประกอบหลักสูตรว่า หมายถึง สิ่งพิมพ์ และวัสดุที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน คือ ครู และครูใหญ่ รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้นิเทศ ผู้ติดตามผล และผู้ประเมินผลทางการศึกษามีความเข้าใจ และใช้ในหลักสูตรไปในแนวทางเดียวกัน

อาจกล่าวถึงความหมายของเอกสารหลักสูตรโดยสรุปได้ว่า หมายถึง เอกสารต่าง ๆ ที่หน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้น เพื่อให้หลักสูตร เป็นไปตามเป้าหมาย ได้แก่ หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แนวการใช้หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน แบบฝึกหัด บัตรงาน หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสืออ่านประกอบ เฉพาะของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ลักษณะของเอกสารหลักสูตรพุทธศักราช 2521

1. หลักสูตร คือ เอกสารหลักสูตรแม่บท ซึ่งต้องใช้เป็นแนวทางหรือทิศทางสำหรับการจัดประถมศึกษา และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ

1.1 เป็นส่วนที่ว่าด้วยแนวทางการจัดการประถมศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรแม่บท แสดงรายละเอียดในเรื่อง หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดการเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดผล การประเมินและติดตามผล

1.2 เป็นส่วนที่แสดงรายละเอียดของเนื้อหาสาระในแต่ละกลุ่มประสบการณ์

2. แนวการใช้หลักสูตร เป็นเอกสารที่แสดงในรายละเอียด และชี้แนวทางการใช้หลักสูตรในรายละเอียดแต่ละส่วนระบุถึงความรู้พื้นฐาน เอกสาร สื่อการเรียน กำหนดการสอน ตารางสอน การเตรียมการสอน วิธีการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ระบุถึงบุคลากรประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์

3. คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นเอกสารที่ให้คำอธิบายแนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ

3.1 ส่วนที่แสดงรายละเอียดถึงสาระสำคัญของหลักสูตร เนื้อหาสาระและจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียน การใช้สื่อการเรียน การสอนซ่อมเสริม การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน วิธีการสอน คำศัพท์ที่สำคัญ

3.2 ส่วนที่แสดงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระของหลักสูตร (อุทัย บุญประเสริฐ และณรงค์ อักขิโสภา 2528: 23 - 24)

4. แผนการสอน แผนการสอนเป็นเอกสารที่ให้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในแผนการสอนในแต่ละกลุ่มวิชา จะบอกเนื้อหาที่จะต้องสอนตามหลักสูตร จำนวนคาบ เวลาที่ใช้ในการสอน จุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน พร้อมทั้งเสนอแนะกิจกรรมที่จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ของการสอนไว้ด้วย ซึ่งกรมวิชาการ เป็นฝ่ายจัดขึ้น เป็นแผนการสอนแกนกลางที่มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของประเทศเป็นกลาง ๆ ในการนำไปใช้ เขตการศึกษาจะต้องนำไปปรับปรุงรายละเอียด ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

5. คู่มือครู คือ เอกสารที่ทำขึ้นเพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ในชั้นรายละเอียด จะแสดงแนวทางการสอน วิธีการใช้คู่มือครู วิธีสอนแต่ละเรื่อง ความคิดรวบยอด สิ่งที่ต้องการเน้น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน วิธีการประเมินผล และเวลาที่ต้องใช้

6. แบบเรียน เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นโดยมีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตร และจัดลำดับเนื้อหาสาระ และความรู้เฉพาะเรื่องในชั้นและระดับต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นระบบ

7. แบบฝึกหัด เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อให้นักเรียนฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องอาศัยการอ่าน การเขียน และการปฏิบัติในกระดาษ

8. หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อฝึกทักษะการอ่านให้แตกฉานยิ่งขึ้น

9. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการเสริมเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือเรียน

หรือมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้อง และเสริมหลักสูตรก็ได้ (ธีรยุทธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา 2528 : 17 - 18)

10. หนังสืออ่านประกอบ หมายถึง หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง หรือขยายความ เนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ไม่ว่าจะสามารถใช้อ่านประกอบได้หมดทั้งเล่มหรือเพียงบางตอนก็ตาม (กรมวิชาการ 2508 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

เอกสารหลักสูตรเหล่านี้ เป็นสิ่งชี้แนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ ครู เพื่อช่วยเหลือครูให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ครูผู้สอนก็ต้องรู้จักคิด ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือ เลือกสรรไปใช้ให้เหมาะกับสภาพของโรงเรียน นักเรียน และท้องถิ่น เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเช่นกัน

บทบาทของครูในการใช้เอกสารหลักสูตร

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนจะต้องจัดโอกาส ให้ครูได้รับทราบลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จะสนองต่อเป้าหมายของหลักสูตร และ จัดเตรียมเอกสารหลักสูตร (ตัวหลักสูตร คู่มือการใช้ แผนการสอน แบบเรียน คู่มือครู) ไว้ให้พร้อมและมีจำนวนพอเพียงที่จะให้ครูได้ศึกษา ส่วนตัวครูเองก็ต้องมีการเตรียมตัวใน การใช้หลักสูตรด้วย กล่าวคือ

1. ครูควรจะต้องศึกษาปรัชญาหรือปณิธานของการศึกษาของชาติ
2. ศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. รู้ว่าตนเองจะสอนในระดับ ชั้นไหน และวิชาอะไร
4. ศึกษาหลักสูตรในระดับ ชั้น และวิชาที่จะต้องสอน
5. ในวิชาที่จะต้องสอน ศึกษาความมุ่งหมายของหมวดวิชา คำอธิบายใน รายวิชานั้นอย่างละเอียด ตลอดจนแผนการสอนรายวิชา คู่มือครู และแบบเรียน
6. นำรายวิชานั้นมาแบ่งว่าจะต้องใช้เวลาสอนในกี่คาบต่อสัปดาห์และต่อ ภาคเรียน
7. เมื่อจะเริ่มสอนจริงก็ควรมีการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ ครูได้มีการเตรียมตัวที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ และเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียนและ

นักเรียนตลอดจน เตรียมวิธีการถ่ายทอด เนื้อหาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของครู (กาญจนา
คุณารักษ์ (2527: 375)

สำหรับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูประถมศึกษา ที่สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้บัญญัติขึ้น 25 ประการ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการ
พิจารณาความดีความชอบสำหรับข้าราชการครูในสังกัด ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่ครูจะต้อง
ปฏิบัติในเรื่องของ เอกสารหลักสูตรว่า "ครูจะต้องค้นคว้าหาความรู้ความ เข้าใจในเรื่องของ
หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร วิธีสอน การวัดผล การประเมินผล และการใช้
แบบประเมินผล แบบต่าง ๆ ตามหลักสูตรใหม่" (อ่ำไพ สุจริตกุล 2524: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

เกรียง เอี่ยมสกุล (2522: 10) ได้สรุปขอบเขตงานวิชาการที่ครูประถม-
ศึกษาต้องปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและประมวลการสอนให้เข้าใจความมุ่งหมายและรายละเอียด
ของเนื้อหา
2. จัดทำโครงการสอนและบันทึกการสอน เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงาน
ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และประจำภาค
3. พิจารณาใช้วิธีสอนให้เหมาะสมแก่นักเรียนโดยส่วนรวม และเฉพาะ
นักเรียนที่มีปัญหาพิเศษ
4. การเตรียม การจัดทำ และการใช้อุปกรณ์การสอนตามควรแก่วิธีสอน
5. การจัดให้นักเรียนประกอบกิจกรรมระหว่างเรียน และกิจกรรมต่อเนื่อง
บทเรียน
6. การเลือกและศึกษาแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ กับการใช้แบบเรียน
และ หนังสืออ่านประกอบเพื่อส่งเสริมการอ่าน
7. การวัดผลการเรียนโดยศึกษาและจัดทำผลการวัดผลแบบต่าง ๆ การทำข้อสอบ
การทดสอบ การศึกษาผลการสอบ และการนำผลการทดสอบไปใช้แก้ไขการสอนของครู

สังัด อุทรานันท์ (2527: 274 - 275) และ วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524:
117 - 118) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. ทำการศึกษาหลักสูตร เพื่อสร้างความ เข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่
อย่างแจ่มแจ้ง
2. ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความ เหมาะสมกับท้องถิ่น
3. ทำการสอนให้ถูกต้องกับ เจตนารมณ์ของหลักสูตร
4. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร
5. เตรียมการสอนโดยการจักกิจกรรมตามแนวหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษา จะเห็นได้ว่า บทบาทที่สำคัญยิ่งของครูคือ ครู ต้องเข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง ดังนั้นครูจึงต้องศึกษาเอกสารหลักสูตรทุกชนิดอย่างละเอียด และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดัง เช่นงานวิจัยเรื่อง "การศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรฝึกหัดครู กับหลักสูตรประถมศึกษา 2521" (2523 : 346) ซึ่งวิเคราะห์สมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่ได้จากหลักสูตรประถมศึกษา 2521 พบว่า จำแนกออกเป็น ลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 3 ด้านคือ สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านทักษะ และ สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ ซึ่งสมรรถภาพด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชา ในหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์ กับความรู้ในวิชาชีพครู เช่น ปรัชญาการศึกษา แผนการศึกษาชาติ หลักสูตรแผนการสอน คู่มือครู จิตวิทยา วิธีสอน ฯลฯ

นอกจากนั้นจากการวิจัยเรื่อง "การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษา ที่ต้องการ" (2523 : 245 - 264) พบว่า สมรรถวิสัยที่ ครู ผู้บริหารการศึกษา และ คณาจารย์วิทยาลัยครูพิจารณาเห็นว่าจำเป็นมากสำหรับครูประถมศึกษา มี 7 ด้านคือ ด้าน หลักสูตร สื่อการเรียน เช่น อธิบายหลักการจุดหมายของหลักสูตรได้แจ่มชัด บอกวิธีการนำเอาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู มาใช้ได้อย่างถูกต้อง อธิบายหลักการสอนการวัดผล ให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา 2521 ได้ ส่วนด้านอื่น ๆ คือ ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม ด้านตัวเด็ก ด้านโรงเรียน ด้านบุคลิกลักษณะของครู ด้านการฝึกปฏิบัติการสอน และด้าน ประเมินผล

การใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษาในการเตรียมการสอน

ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับ เด็กนั้นจำเป็นจะต้องเตรียมการไว้ล่วงหน้า

เรียกว่า "เตรียมการสอน" ครูทุกคนไม่ว่าจะมีความชำนาญในการสอนมากน้อยเพียงใดก็ตาม ก็จะต้องเตรียมการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 17) ได้ให้ความหมายของการ เตรียมการสอนของครูว่าหมายถึง การศึกษาแผนการสอนและคู่มือครูที่จะสอนทุกครั้งและจัดทำกำหนดการสอนย่อย เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรใช้ สื่อการเรียน และเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้พร้อม

จะเห็นได้ว่าแผนการสอน เป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครู ถ้าหากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง และหากไม่มีการเตรียมการสอน ก็จะทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุจุดหมายได้ ดังนั้นในการเตรียมการสอน ครูจึงต้องวางแผนงานไว้ล่วงหน้าว่าจะสอนเรื่องอะไร จะใช้เวลามากเท่าใด จะมีกิจกรรมอะไร และใช้อุปกรณ์การสอนอะไรบ้าง ครูจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ หลาก ๆ อย่าง เริ่มตั้งแต่การศึกษาเอกสารหลักสูตรให้เข้าใจโดยถ่องแท้แล้วนำมาจัดทำแผนงานเพื่อการเรียนการสอน ดังเช่น ในการเตรียมการสอนระยะยาวครูจะต้องเตรียมในเรื่องต่อไปนี้

การเตรียมการสอนระยะยาว

1. ศึกษาหลักสูตร ครูควรศึกษาตัวหลักสูตร ตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย เพื่อให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร และรายละเอียดของหลักสูตรในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ความคิดรวบยอด หลักการ และเนื้อหา นอกจากนั้นช่วยให้ครูสามารถกำหนดขอบข่ายของกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ครูต้องจัดให้ผู้เรียนตามขั้นตอน

2. ศึกษาเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ การศึกษาเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน แบบฝึกหัด ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เอกสารเหล่านี้ได้เตรียมไว้เป็นรายชั้นเรียน จึงมีรายละเอียดสมบูรณ์กว่าตัวหลักสูตรในแผนการสอน และคู่มือครู จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน สื่อการเรียน และวิธีวัดผล ครูจะต้องศึกษาและอ่านเนื้อหาของเอกสารเหล่านี้ให้เข้าใจ และสำรวจตัวเองว่า เรื่องใดกิจกรรมใดบ้างที่สอนไม่ได้จะได้ฝึกฝนและศึกษาเพิ่มเติม เอกสารแต่ละชนิดใช้อย่างไร จะยึดอะไรเป็นหลัก ยึดอะไรเป็นส่วนประกอบ เพื่อกำหนด

เนื้อหาสาระและกิจกรรมให้พอดีกับ เวลา

3. ศึกษาวิธีการวัดและการประเมินผล ครูจะต้องศึกษาวิธีการวัด และการประเมินผล ตลอดจนการใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ ตามหลักสูตรใหม่ ทำความเข้าใจ เกี่ยวกับ เหตุผล และหลักการของการวัดผล ศึกษาวิธีการวัดผล จนแน่ใจว่าสามารถปฏิบัติ ตามได้ถูกต้อง เข้าใจกลวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ของการวัดผลทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 15 - 17)

สรุปได้ว่าการเตรียมการสอน ครูจะต้องเตรียมในเรื่องของการศึกษา หลักสูตรศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่ประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู และศึกษาวิธีการวัดและประเมินผล ซึ่ง เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมการ สอนดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 32) ได้อ้างถึงว่า

" . . .ในการสอนตามแนวทางของหลักสูตรประถมศึกษาไม่ว่าจะสอนชั้นใด เนื้อหา ได้ก็ตาม ครูต้องศึกษาแผนการสอน คู่มือครู และ เอกสารประกอบหลักสูตรให้เข้าใจ อย่างถ่องแท้ก่อนสอนเสมอ และนำกิจกรรมที่เสนอแนะในแผนการสอน คู่มือครู ไป ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น นักเรียนก็จะบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน คู่มือครู จึงเห็นได้ว่า แผนการสอน คู่มือครู และ เอกสารประกอบหลักสูตรเป็น เครื่องมือสำคัญที่ครูต้องใช้ ในการเตรียมการสอน"

สภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเอกสารหลักสูตรของครูมีความจำเป็นต่อการนำหลักสูตร ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และมีผลต่อการประสบความสำเร็จของหลักสูตร จึงได้มีการ วิจัยเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรไว้หลายด้าน ดังต่อไปนี้

วิทยา บุญสม และ แนม ชินพงศ์ (2523: 6 - 8) ได้สำรวจความ ต้องการด้านวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับ เอกสารประกอบหลักสูตรน้อย โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ด้าน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากขาดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุมาใช้ในการผลิต โรงเรียนได้รับบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นส่วนน้อย การได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำ ส่วนใหญ่จะ ได้รับจากบุคลากรในโรงเรียนเดียวกัน อันได้แก่ เพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน

ส่วนความต้องการของโรงเรียนนั้น โรงเรียนมีความต้องการด้านการจัดหาและการผลิตสื่อการเรียนการสอนมากที่สุด เป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปคือ การใช้สื่อ ความต้องการด้านวิธีสอน เอกสารประกอบหลักสูตร และการประเมินผลการเรียน ตามลำดับ

กิตติศักดิ์ เปรมสุข ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานวิชาการในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตาก พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารมีปัญหามากในเรื่อง ความขาดแคลนงบประมาณที่จะจัดซื้อแบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบ โรงเรียนได้รับแจกอุปกรณ์การสอนไม่ทันเวลาเปิดเรียนภาคต้น (2524: 77) ปัญหาระดับปานกลางคือ ด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ ครูขาดความสนใจที่จะสอนซ่อมเสริม ครูไม่ได้รับการเอาใจใส่ในด้านการนิเทศจากฝ่ายวิชาการของกลุ่มโรงเรียน อำเภอ และจังหวัด ปัญหาที่เป็นปัญหามากคือ การวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การขาดอุปกรณ์ในการจัดทำแบบฝึกหัดและข้อทดสอบ (2524: 53)

ชูชาติ ททรัพย์มาก (2520: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานด้านวิชาการของกลุ่มโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของประธานกลุ่มโรงเรียน ครูใหญ่ และครูเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการบริหารงานของกลุ่มโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า บุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่เห็นว่า กลุ่มโรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านวิชาการอยู่ในระดับน้อย และต้องการให้กลุ่มโรงเรียนได้ปฏิบัติในระดับมาก ตามลำดับนี้ คือ หลักสูตร และวัสดุประกอบหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และกิจกรรมทางวิชาการ

ชาติ พึ่งแสงสี (2529: 214) รายงานจากการวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบการใช้หลักสูตรประถมศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ในเรื่องปัญหาและอุปสรรคในระบบการใช้หลักสูตรของผู้บริหารระดับอำเภอ พบว่า ผู้บริหารการศึกษาไม่ศึกษาเอกสารหลักสูตร ซึ่งการที่ผู้บริหารไม่ศึกษาเอกสารหลักสูตร จะส่งผลให้ผู้บริหารไม่สนับสนุนงานด้านวิชาการ ไม่สามารถช่วยเหลือแนะนำการจัดการเรียนการสอนแก่ครูได้ ส่วนผู้บริหารระดับโรงเรียนไม่ศึกษาเอกสารหลักสูตร ไม่เข้าใจหลักสูตร

และการใช้หลักสูตร นอกจากนั้นยังพบว่า ครูผู้สอนไม่ศึกษาคู่มือครู และแผนการสอน หนังสือค้นคว้า หนังสือ เสริมความรู้สำหรับนักเรียน หนังสือแบบเรียนของนักเรียนมีไม่เพียงพอ

สายสมร ศิวีเศษ (2526: 155) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็น ของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มทักษะของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรระดับ ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 7 พบว่า โรงเรียนจัดบริการ เอกสาร หลักสูตรให้ครูใช้อย่าง เพียงพอแต่มีปัญหาในด้านความล่าช้าของ เอกสารหลักสูตร

จากรายงานการวิจัยของ ทองใบ ทองมาก (2526: 200) ในเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ตามหลักสูตร 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า ในด้านการบริการ เอกสาร หลักสูตรและสื่อการเรียน โรงเรียนได้รับบริการ เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนจากสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมวิชาการน้อย ซึ่งไม่เพียงพอต่อความจำเป็น แม้แต่งบประมาณในการจัดหาที่ได้รับน้อย และปัญหาที่สำคัญก็คือ สำนักงานคณะกรรมการการ- ประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมวิชาการส่ง เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนให้แก่โรงเรียน ไม่ทันต่อความต้องการ

จากรายงานการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เอกสารหลักสูตรมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการนำหลักสูตรไปใช้ การศึกษาเอกสารหลักสูตร เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูทุกคนต้องปฏิบัติ ดังที่กรมวิชาการ (2522: 202 - 205) ได้เสนอแนะงานที่ควรปฏิบัติของบุคลากรในหน่วยงาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดไว้ดังนี้

1. ศึกษาผู้เรียน
2. ศึกษาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู ฯลฯ
3. เตรียมการสอน
4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. ประเมินผล

อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเอกสารหลักสูตรมีความจำเป็นต่อทุกขั้นตอนของ การปฏิบัติงานดังที่กรมวิชาการกำหนดไว้ จากชุดฝึกรอบรมด้วยตนเองเล่มที่ 2 "เข็มทิศทาง การศึกษา" ได้กล่าวถึงหลักสูตรว่า "หลักสูตร เปรียบเสมือนเข็มทิศทางการศึกษา ซึ่งจะ

บอกทิศทางแก่ครูซึ่งจะนำนักเรียนไปสู่จุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้" ดังนั้นครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ จึงต้องศึกษาเอกสารหลักสูตร เพื่อทำความเข้าใจ และนำไปใช้ให้ถูกต้องครบถ้วน

หลังจากที่ครูทุกคนได้ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ควรได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรของครูประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพการใช้ การบริการ ความคิดเห็น การปฏิบัติ และสภาพปัญหาของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรภายหลังการฝึกอบรมว่ามีสภาพการใช้เอกสารหลักสูตรอย่างไร